

Raport

Marek Piasta, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu
Arkadiusz Ochmański, Uniwersytet Wrocławski

Przewodnicy miejscy, terenowi i górscy w poszczególnych województwach w latach 2006-2013.

1. Wprowadzenie i zarys metodologii badania

Kontekst powstania raportu. Celem opracowania raportu dotyczącego przewodników miejskich, terenowych oraz górskich, było zebranie, ewaluacja i prezentacja aktualnego stanu w zakresie wydanych uprawnień przewodników turystycznych z podziałem na województwa, częstotliwości egzaminów na przewodników turystycznych, relacji liczby kandydatów podchodzących do egzaminów oraz liczby osób zdających je pozytywnie. Impulsem dla stworzenia raportu był fakt przesądanego w 2013 na drodze procedury parlamentarnej wprowadzenia tak zwanej deregulacji zawodów, dotyczącej między innymi zawodu turystycznego przewodnika miejskiego oraz terenowego. Od dłuższego czasu wywołuje ona wiele kontrowersji oraz dyskusji w samym środowisku przewodników i w branży turystycznej [Kruczek 2013]. W tym kontekście często pojawia się problematyka poziomu świadczenia usług przewodnickich po deregulacji. Zwolennicy tzw. „uwolnienia zawodu” przewodnika powołują się przede wszystkim na prawa rynku. Zgodnie z ich wielokrotnie prezentowanymi opiniami to właśnie rynek sam oceni poszczególnych usługodawców (w tym wypadku przewodników), a przez likwidację kosztownych szkoleń oraz obowiązkowych egzaminów w urzędach marszałkowskich dostęp do tego zawodu będzie znacznie łatwiejszy. Deregulacja ma być również metodą walki z bezrobociem oraz sposobem na ułatwienie wejścia na rynek osobom młodym. Przeciwnicy deregulacji zwracają przede wszystkim uwagę na ryzyko spadku jakości usług, a więc między innymi merytorycznej poprawności prezentowanych informacji, poziomu interpretacji dziedzictwa kulturowego, metodyki pracy (i w ślad za tym obiektywnej efektywności usługi). Twierdzą oni, że istota zawodu przewodnika od początku jego funkcjonowania opiera się na wiarygodnym przekazie informacji i interpretacji dziedzictwa czy krajobrazu. Podstawą do tego jest przede wszystkim obszerna wiedza o mieście czy regionie. Tę wiedzę należy od kandydatów na przewodników egzekwować, nim rozpoczną oni świadczyć swoje usługi. Równie ważna, jeśli nie ważniejsza, jest metodyka. Znajomość historii czy procesów przyrodniczych nie wystarczy, umiejętność jej atrakcyjnego dla odbiorcy przekazu decyduje nie tylko o jego zadowoleniu, ale i o finalnym efekcie, w postaci możliwie autentycznego spotkania turysty z danym miejscem i ludźmi tworzącymi je przez wieki. O ile mechanizm rynkowy jest w stanie faktycznie wyeliminować osoby nie nadające się do zawodu z racji nieposiadania cech pozamerytorycznych (jak łatwość nawiązywania kontaktu, umiejętność szybkiej reakcji na warunki w trakcie realizacji zleceń, posługiwanie się poprawnym językiem w różnych rejestrach, znaczna doza empatii), to już kwestie poprawnej, zróżnicowanej, efektywnej interpretacji dziedzictwa oraz wiedzy wymagają rzetelnej ewaluacji. Aktualnie zarówno wiedza, jak metodyka kandydatów są sprawdzane przez komisje urzędu marszałkowskiego, w skład których wchodzi doświadczeni przewodnicy, a także specjaliści z odnośnych dziedzin wiedzy, m.in. historycy, kulturoznawcy, geografowie. Przeciwnicy deregulacji zwracają uwagę, że niski poziom przewodników będzie miał decydujący wpływ na atrakcyjność turystyczną danego obszaru. Na tle tej dyskusji rodzi się kilka zasadniczych pytań: 1. czy sprawdzanie wiedzy i metodyki przewodnika turystycznego powinno być obligatoryjne i odbywać się w trybie egzaminu? Czy poziom trudności dotychczas

przeprowadzanych egzaminów w poszczególnych województwach jest zbliżony? Czy rzeczywiście stanowią one istotną barierę dla osób nieprzygotowanych i po prostu nie nadających się do zawodu, które pomimo to chcą zdobyć uprawnienia przewodnika miejskiego? Poniższy raport, który w założeniu ma dostarczyć rzetelnych i detalicznych informacji dla nadal toczącej się dyskusji oraz dla zespołów ze środowiska organizacji turystyki podejmujących pracę nad alternatywnymi formami certyfikacji przewodników [Mikos v. Rohrscheidt 2013] koncentruje się przede wszystkim na ilości uprawnień nadanych przez urzędy marszałkowskie od 2006 r., a także na skali zdawalności egzaminów w poszczególnych województwach.

Metodologia. Na potrzeby raportu dane zostały zebrane od odnośnych komórek wszystkich urzędów marszałkowskich w kraju, jako odpowiedzialnych za przeprowadzanie egzaminów i przechowujących ich dokumentację. Po nawiązaniu kontaktu telefonicznego, wysłano do nich wcześniej przygotowane kwestionariusze w formie tabel z prośbą o ich wypełnienie. W każdorazowo wysyłanym kwestionariuszu Tabela 1. (dotycząca przewodników) odnosiła się do ilości przewodników (czyli osób aktualnie posiadających te uprawnienia) w województwie w poszczególnych latach (2006-2013). Tabela 2 zestawiała dane o typach uprawnień przewodnickich miejskich według obszarów, na które posiadali uprawnienia¹. Następnie zamieszczone zostały trzy kolejne tabele (nr 3, 4 i 5)² dotyczące egzaminów na przewodnika (i odpowiednio pilota wycieczek). Podawane w nich dane zawierały ilość odbytych egzaminów w danym roku, ilość kandydatów przystępujących do egzaminów i ilość osób, które uzyskały w ich trakcie wynik pozytywny. Na podstawie danych z tabel autorzy raportu obliczali poziom zdawalności, to jest relację osób uzyskujących uprawnienia w wyniku danego typu egzaminu do ilości przystępujących do tego egzaminu. Dane pozyskiwano w czerwcu i lipcu 2013 roku, uzupełnione przez wszystkie urzędy tabele są podstawowym źródłem danych dla poniższego raportu.

Kolejne podrozdziały Raportu są poświęcone analizie danych z poszczególnych województw wraz z krótkim komentarzem analitycznym. Ponieważ raport koncentruje się na zawodach mocniej związanych z turystyką kulturową oraz będących przedmiotem deregulacji, zdecydowanie mniej miejsca poświęcono w nim przewodnikom górskim, świadczącym usługi odnośzące się w większej mierze do atrakcji przyrodniczych i nie objętych deregulacją w zakresie nadawania uprawnień i decydujących o tym egzaminów.

W przypadku niektórych województw dane ilościowe należy traktować orientacyjnie, gdyż urzędy nie prowadziły dokładnej ewidencji i nie zawsze potrafiły oszacować, ile dokładnie osób posiadało i wykonywało uprawnienia przewodnika w poszczególnych latach. W takich wypadkach, w ostateczności autorzy raportu wspomagali się Centralnym Wykazem Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek [<http://turystyka.gov.pl/cwptipw/index>], jednak również te dane liczbowe często okazywały się niepełne.

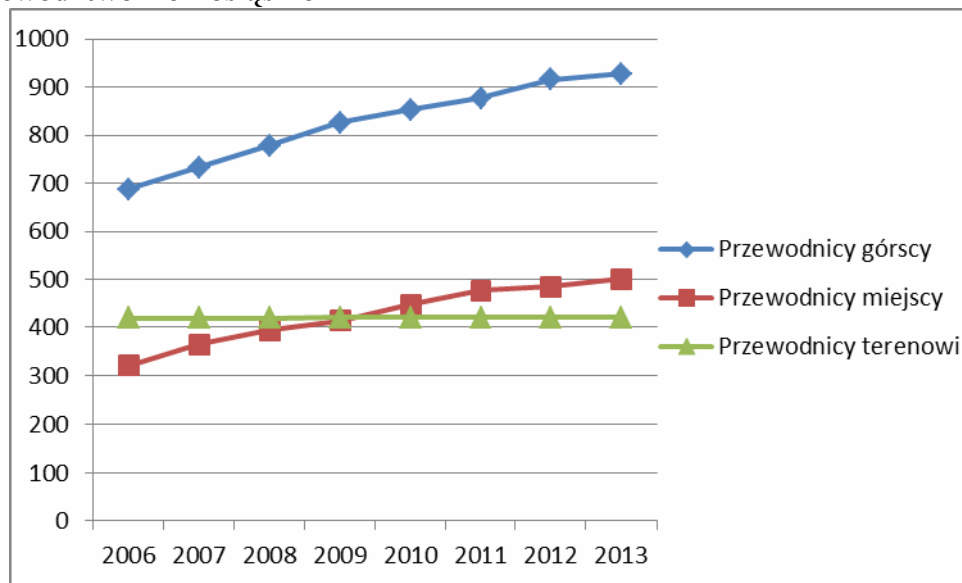
Okres przeprowadzania badania. Badanie przeprowadzono w lipcu 2013, zatem dane zestawiane i sporządzane na użytek niniejszego raportu pochodzą z tego okresu i powstały między 2 a 19 lipca 2013. W przypadku roku 2013 obejmują one zatem tylko pierwsze półrocze, co oznacza, że do wejścia w życie tzw. deregulacji zawodów, przewidzianego na początek roku 2014, dane liczbowe dotyczące niektórych województw mogą nieznacznie ulec zmianie, o ile do końca roku zostałyby przeprowadzone egzaminy na uprawnienia przewodnickie.

¹ Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Szczecin, Toruń, Warszawa, Wrocław, Trójmiasto oraz Katowice z miastami konurbacji śląskiej.

² Dla przewodników miejskich, terenowych oraz górskich.

2. Wyniki analizy w układzie regionalnym

2.1. Województwo Dolnośląskie

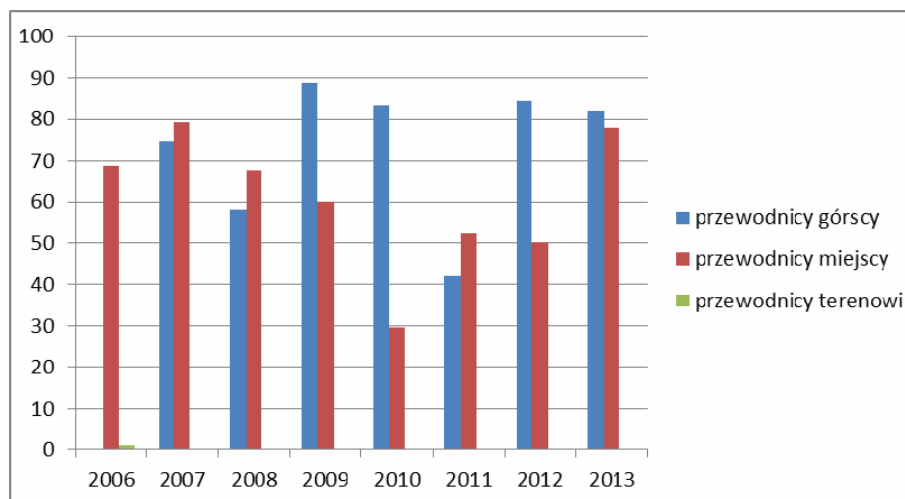
Wykres 1. Struktura kadry przewodnickiej w województwie dolnośląskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Dolny Śląsk 2013.

Na terenie województwa działa obecnie 1848 przewodników turystycznych. Grupę dominującą stanowią przewodnicy górscy. Ich liczba systematycznie wzrasta: z 688 w 2006 roku do 948 w bieżącym roku 2013. Przewodnicy górscy stanowią ponad połowę wszystkich przewodników na terenie województwa. Drugą ważną pod względem liczebności grupę stanowią przewodnicy miejscy, których liczba w latach 2006-2013 wzrosła o ponad 1/3 i jest ich obecnie 500. Najmniej liczebną grupę stanowią przewodnicy terenowi, których jest 420. Liczba ta utrzymuje się od lat na stałym poziomie, gdyż egzaminy na uprawnienia dotyczące przewodników terenowych odbywają się bardzo rzadko (ostatnio w 2011 roku) [UM Dolny Śląsk 2013].

Wśród przewodników miejskich zdecydowana większość (488) posiada uprawnienia obejmujące Wrocław. Tylko pojedyncze osoby zamieszkałe na Dolnym Śląsku posiadają uprawnienia obejmujące Kraków (4), Poznań (3), Warszawę (3), Trójmiasto (1) oraz Łódź (1).

W skali kraju potencjał kadrowy województwa dolnośląskiego jest bardzo wysoki, co jest uwarunkowane bardzo dużym potencjałem turystyczno-kulturowym Dolnego Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem Wrocławia, a także atrakcyjnością turystyczną Sudetów. W obrębie tego masywu górskiego w kilku ważnych regionach turystycznych występują pasma górskie przekraczające 1000 m. n.p.m. (tj. Karkonosze, Masyw Śnieżnika oraz Góry Sowie) gdzie istnieje obowiązek oprowadzania grup turystycznych przez wykwalifikowaną kadrę (przewodników sudeckich uprawnieniami na wszystkie obszary), w celu zachowania pełnego bezpieczeństwa na trasie wycieczki. W omawianym regionie (podobnie jak w Wielkopolsce i na Mazowszu), widoczna jest tendencja wyraźnego wzrostu przewagi liczebnej przewodników miejskich nad terenowymi. Ma to niewątpliwie związek z rozwijającą się turystyką miejską w obszarach metropolii tych regionów.

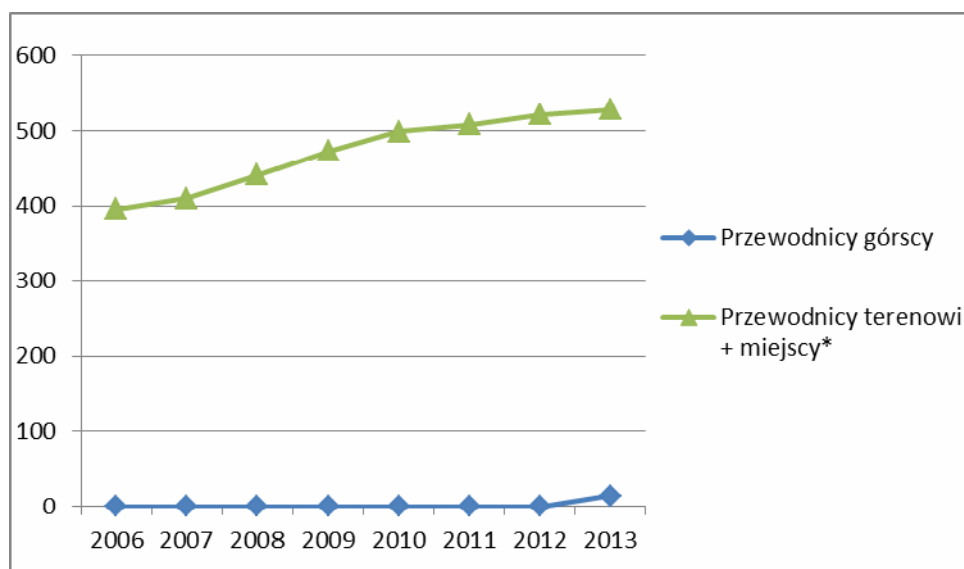

Wykres 2. Poziom zdawalności (w %) kandydatów na przewodników miejskich i terenowych województwa w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Dolny Śląsk 2013.

Na terenie województwa dolnośląskiego przeprowadzane są egzaminy na wszystkie rodzaje uprawnień przewodnickich. Egzaminy na przewodników górskich oraz miejskich odbywają się co roku. W ostatnich latach bardzo rzadko są jednak organizowane egzaminy na przewodnika terenowego (ostatni odbył się w roku 2011). Poziom zdawalności egzaminów na przewodnika górskiego wykazuje duże zróżnicowanie na przestrzeni lat 2007-2013. Przykładowo liczba kandydatów, którzy uzyskali pozytywny wynik w roku 2011 wynosiła 42%, a w 2012 prawie 85%. Szczególnie niski poziom zdawalności widoczny jest w rocznikach z dużą liczbą chętnych: np. w 2011 roku na 83 kandydatów wyniki pozytywne uzyskało tylko 42% egzaminowanych. Natomiast, w 2012, gdy liczba kandydatów wyniosła 39 osób, poziom zdawalności wzrósł do 84% (co oznacza ponad 100% wzrost zdawalności). Podobna sytuacja ma miejsce w grupie przewodników miejskich, gdzie w latach 2006-2013 poziom zdawalności był mocno zróżnicowany w obrębie poszczególnych lat. Najniższa zdawalność egzaminu uprawniającego do otrzymania licencji przewodnickiej miała miejsce w roku 2010 (niecałe 30%), a największa w roku 2007 (79%). Zdawalność egzaminu na przewodnika miejskiego na Dolnym Śląsku w analizowanym okresie nigdy nie przekroczyła 80%. Latami „kryzysu” zdawalności można określić rok 2010, 2011, 2012 kiedy to udział egzaminowanych, którzy uzyskali wynik pozytywny nie przekroczyła 52%. Jak już wcześniej wspomniano, w 2011 roku odbył się ostatni egzamin na przewodnika terenowego. W wyniku tego egzaminu ani jeden kandydat nie uzyskał wyniku pozytywnego (!) [UM Dolny Śląsk 2013]. Pomimo to potencjał ilościowy grupy przewodników terenowych jak dotąd (w skali kraju) należy określić jako wysoki..

2.2. Województwo Kujawsko-Pomorskie

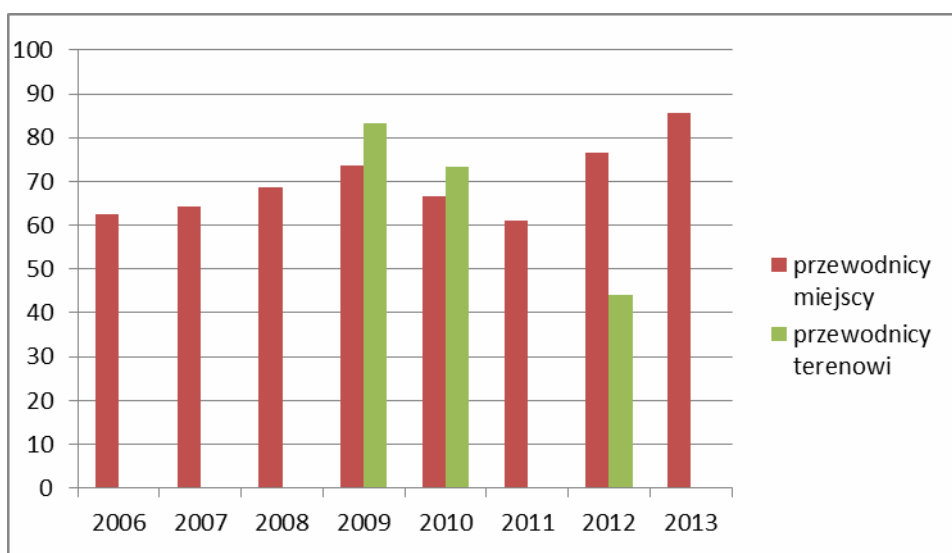

Wykres 3. Struktura kadry przewodnickiej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Kujawsko-Pomorskie 2013.

Przed przystąpieniem do interpretacji wyników z tego regionu należy zwrócić uwagę, że urząd marszałkowski województwa kujawsko-pomorskiego prowadzi wspólną ewidencję przewodników terenowych i miejskich, przez co nie udało się pozyskać danych wyselekcjonowanych dla przewodników każdego typu. Dopiero w ostatnim roku pojawiło się to istotne rozróżnienie.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego działa obecnie 542 przewodników licencjonowanych (posiadających uprawnienia). Grupa przewodników terenowych i miejskich wykazuje stałą tendencję wzrostową: z 396 w roku 2006 do 528 obecnie. Najmniejszą grupę stanowią przewodnicy górscy, gdyż te uprawnienia posiada na terenie regionu tylko 14 osób. Jest to oczywiście uwarunkowane przede wszystkim położeniem regionu, na którego terenie nie znajduje się żadna grupa górską. Duży potencjał kadrowy w zakresie przewodników miejskich skoncentrowany jest przede wszystkim w Toruniu (280 osób), jedynym mieście w regionie, w którym konieczne jest posiadanie uprawnień przewodnika miejskiego. Tylko kilkoro przewodników posiada uprawnienia na oprowadzanie po Warszawie (3), Trójmieście (1), Poznaniu (1) i GOP-ie (1) [UM Kujawsko-Pomorskie 2013]. Daje to liczbę 286 przewodników miejskich. Gdy odejmiemy tę wartość od 542 (ilość łączna przewodników miejskich i górskich podana przez urząd) otrzyma się 242 przewodników terenowych. Toruń jest ważną w skali kraju destynacją turystyki miejskiej, dlatego silny potencjał kadrowy przewodników miejskich (wyrażający się wysoką liczbą posiadających te uprawnienia) powiniem korzystnie wpłynąć na profesjonalny poziom obsługi imprez turystycznych oraz obecność zróżnicowanej usługi przewodnickiej.

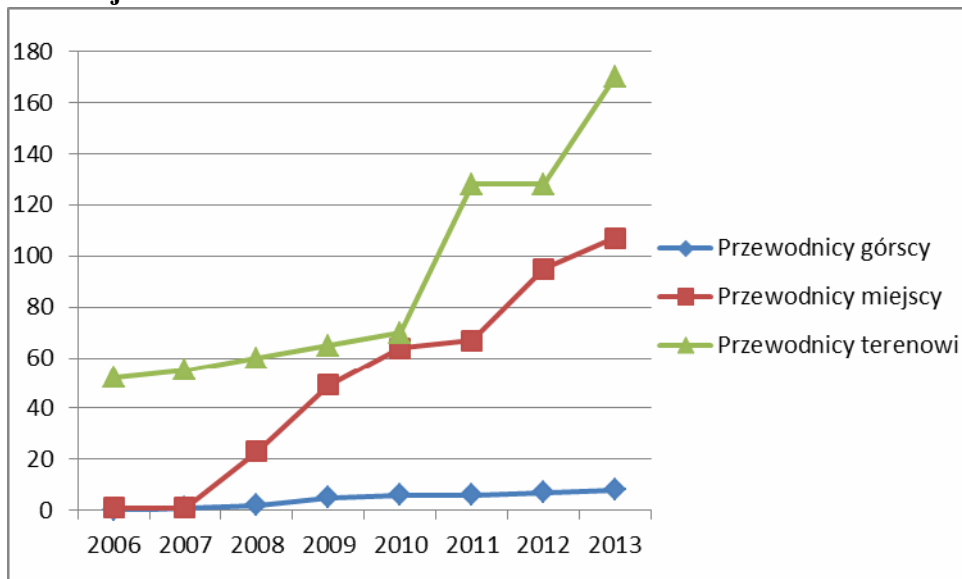

Wykres 4. Poziom zdawalności (w %) kandydatów na przewodnika miejskiego oraz terenowego w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Kujawsko-Pomorskie 2013.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego przeprowadzane są egzaminy na przewodnika miejskiego oraz terenowego. Egzaminy uprawniające do otrzymania licencji przewodnika miejskiego w omawianym okresie 2006-2013 odbywały się co roku. W latach 2006-2013 średni poziom zdawalności egzaminu wyniósł około 70%. Na przestrzeni lat wykazywał on zróżnicowanie od 62,5% w 2006 roku do prawie 86% w roku 2013. Od dwóch lat widoczna jest tendencja wzrostowa poziomu zdawalności. Egzaminy na przewodnika terenowego miały miejsce w latach 2009, 2010, 2012. Od 2009 roku obserwuje się duży spadek poziomu zdawalności tych egzaminów: w 2012 roku pozytywny wynik uzyskało tylko 44% kandydatów. Potencjał ilościowy tej grupy jest na średnim poziomie. Obserwuje się także duży spadek liczby kandydatów: w 2009 było ich 20, a w 2012 tylko 11 [UM Kujawsko-Pomorskie 2013].

2.3. Województwo Lubelskie

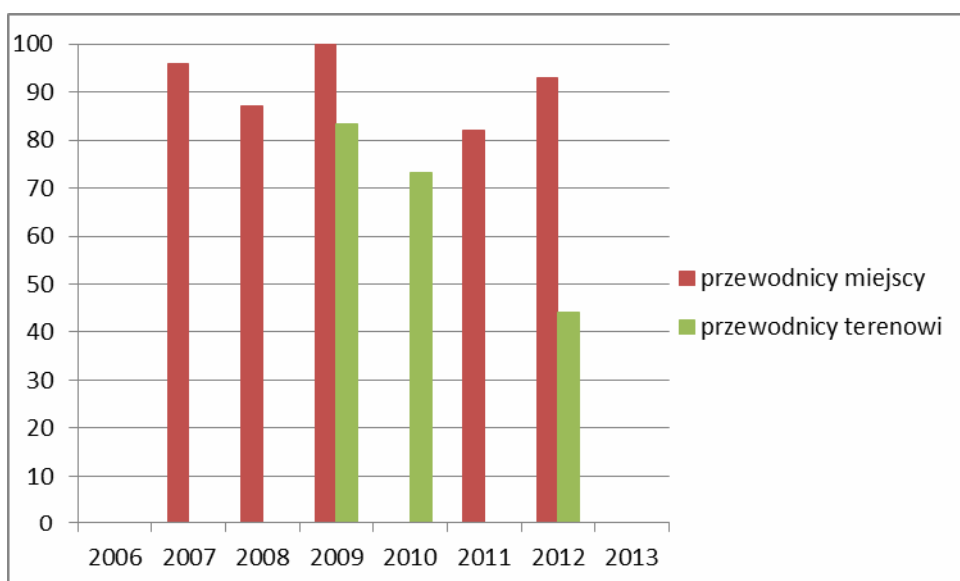
Wykres 5.
Struktura kadry przewodnickiej w województwie lubelskim w latach 2006-2013.

Źródło:
opracowanie własne na podstawie UM Lubelskie 2013 i CWPTiPW.

Podobnie jak w województwie śląskim i zachodniopomorskim Urząd Marszałkowski województwa lubelskiego nie potrafił określić dokładnie ogólnej liczby osób z uprawnieniami przewodnickimi. Pozyskane dane przedstawiały jedynie, ile nowych uprawnień nadawano każdego roku. Tym samym na potrzeby raportu wspomagano się Centralnym Wykazem Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek, choć należy zaznaczyć, że zawarte tam dane często bywają zaniżane.

W województwie lubelskim działa obecnie 285 przewodników, z czego największą grupę stanowią przewodnicy terenowi (170). Ich liczba stale wzrasta: z 52 w 2006 roku do 170 obecnie. Drugą pod względem liczebności grupą są przewodnicy miejscy. Ich liczba również co roku systematycznie wzrasta – z 11 w roku 2006 do 75 w roku 2009. Ich obecny stan zamyka się w liczbie 107 osób. Niemal 00% z wymienionej grupy posiada uprawnienia do oprowadzania wycieczek turystycznych po Lublinie, dodatkowo 8 przewodników ma także uprawnienia do oprowadzania po Warszawie, a 1 po Krakowie [UM Lubelskie 2013].

Duża kadra przewodników miejskich jest uwarunkowana coraz większym zainteresowaniem Lublinem, gdzie istnieje także dla grup turystycznych ustawy obowiązek wynajęcia przewodnika miejskiego posiadającego uprawnienia na to miasto.

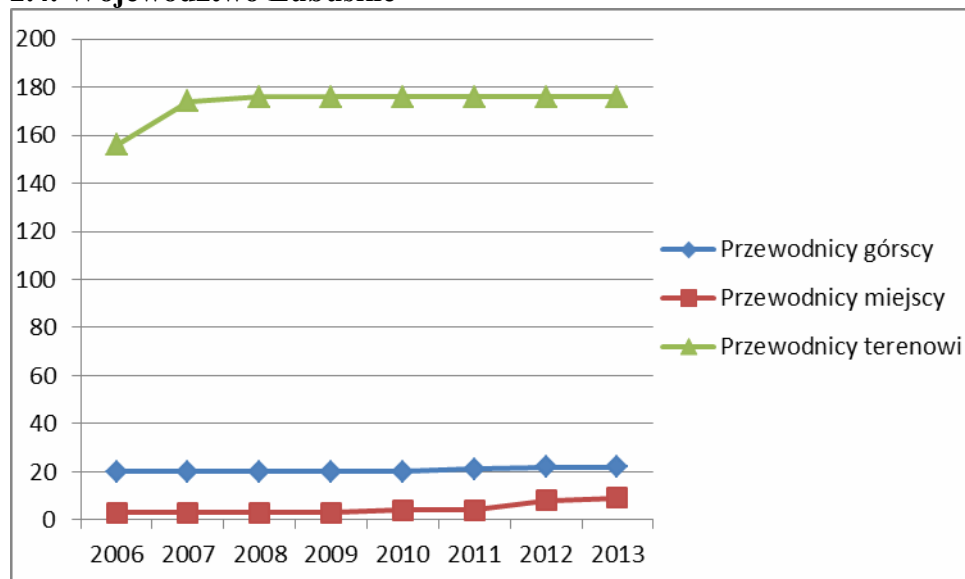

Wykres 6.
Poziom zdawalności kandydatów na przewodnika miejskiego oraz terenowego w województwie lubelskim w latach 2006-2013.

Źródło:
opracowanie własne na podstawie UM Lubelskie 2013.

Egzaminy uprawniające do otrzymania licencji na przewodnika miejskiego w województwie lubelskim odbyły się w latach 2007, 2008, 2009, 2011 oraz 2012 roku. Poziom zdawalności tych egzaminów jest bardzo wysoki. W roku 2009 wszyscy kandydaci uzyskali wynik pozytywny. Średni poziom zdawalności w latach 2006-2013 wyniósł 91%. Jest to najlepszy wynik w skali kraju. Trudno jednak określić, czy świadczy on o dobrym przygotowaniu kandydatów do podjęcia zawodu, czy raczej o niewielkim stopniu trudności wymagań egzaminacyjnych. Liczba zdających w obrębie poszczególnych lat jest zróżnicowana. Najwięcej osób zdawało egzaminy w roku 2008 (31). Natomiast w 2012 roku ich liczba spadła do 14. W latach 2009, 2010, 2012 odbyły się także egzaminy uprawniające do otrzymania licencji przewodnika terenowego. Liczba kandydatów w 2009 roku wyniosła 24 osoby, a poziom zdawalności wyniósł ponad 83%. Od tamtej pory liczba kandydatów, a także poziom zdawalności egzaminu systematycznie spada. W 2012 roku na 11 kandydatów tylko 5 uzyskało wynik pozytywny (zdawalność = 44%) [UM Lubelskie 2013]

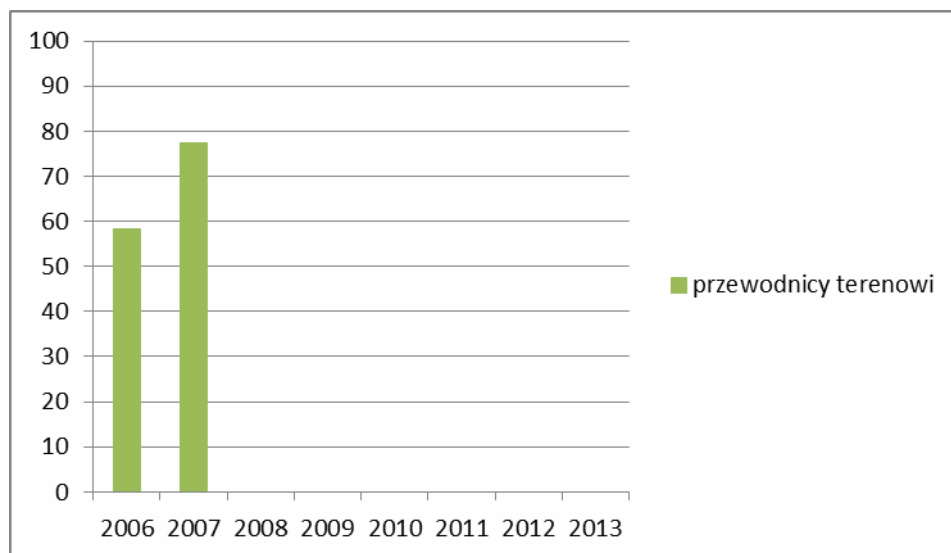
2.4. Województwo Lubuskie

Wykres 7.
Struktura kadry przewodnickiej w województwie lubuskim w latach 2006-2013.

Źródło:
opracowanie własne
na podstawie UM
Lubuskie 2013.

Na terenie województwa lubuskiego działa obecnie 207 przewodników, z czego zdecydowaną większość stanowią przewodnicy terenowi. Liczba osób posiadających tego rodzaju uprawnienia wynosi 176. Drugą pod względem liczebności grupą są przewodnicy górscy, których jest 22, a ich liczba utrzymuje się na stałym poziomie. Dziewięcioro przewodników z terenu województwa posiada także uprawnienia przewodnika miejskiego. Ich liczba również utrzymuje stały poziom i nie wykazuje tendencji wzrostowej na przestrzeni ostatnich 7 lat. Struktura posiadanych uprawnień na poszczególne miasta jest zróżnicowana. Czterech z nich posiada uprawnienia na oprowadzania wycieczek po Poznaniu, dwóch po Wrocławiu, a także pojedyncze uprawnienia z teren Warszawy, Krakowa oraz Torunia [UM Lubuskie]. W regionie lubuskim nie ma istotniejszych destynacji turystyki miejskiej toteż większość kadry skoncentrowana jest na uprawnieniach terenowych, gdyż region ten posiada wiele walorów z grupy przyrodniczej.

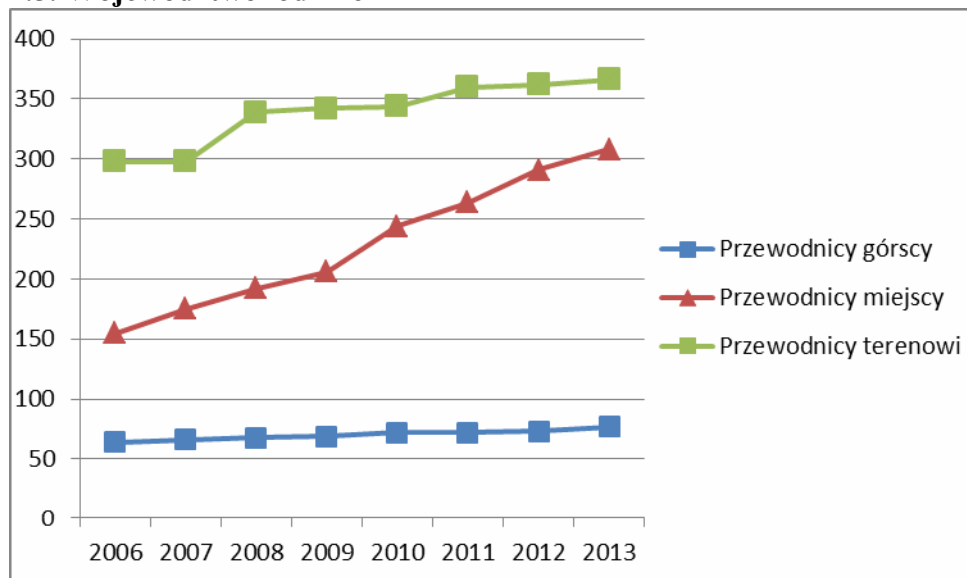

Wykres 8. Poziom zdawalności (w %) kandydatów na przewodnika terenowego w województwie lubuskim w latach 2006-2007.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Lubuskie 2013.

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego nie organizuje egzaminów na przewodników górskich oraz miejskich. W ostatnich latach nie są organizowane także egzaminy na przewodnika terenowego. Ostatnie odbyły się w latach 2006 i 2007, co stanowi ewenement w skali krajowej. Liczba kandydatów podchodzących do egzaminów w roku 2006 wyniosła 24, z czego wynik pozytywny udało się uzyskać 14 (zdawalność = 58%). Rok później liczba kandydatów wyniosła 22, z czego egzamin zaliczyło pozytywnie 17 osób (77% egzaminowanych) [UM Lubuskie 2013].

2.5. Województwo łódzkie

Wykres 9. Ilość przewodników w województwie łódzkim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Łódzkie 2013 oraz CWPTiPW.

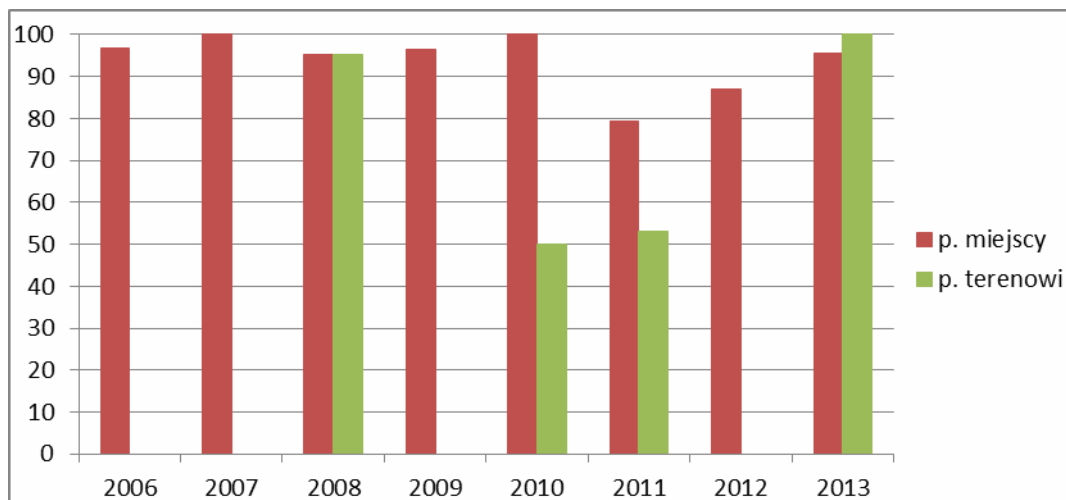
W województwie łódzkim jest obecnie 751 przewodników (stan na 17.07.2013). Najwięcej jest przewodników terenowych – ich liczba zwiększyła się z 299 w roku 2006 do obecnych 366. Najmniej jest przewodników górskich, co jest zrozumiałe, gdyż na terenie województwa nie ma pasm górskich. W 2006 r. ogółem było 68 osób z uprawnieniami do oprowadzania po górach, teraz jest ich 77. Warto zwrócić uwagę na dynamiczny wzrost liczby przewodników miejskich: w przeciągu 7 lat ich liczba uległa podwojeniu (ze 151 na 308).

Wśród przewodników miejskich w ostatnich latach nadano czterem osobom uprawnienia na Kraków (w 2007 i 2012) oraz trzem na Warszawę (2009, 2011 i 2012) [UM Łódzkie 2013].

Liczba przewodników miejskich szybko zbliża się do liczby przewodników terenowych i gdyby nie deregulacja, w przeciągu następnych dwóch bądź trzech lat te wielkości byłyby wyrównane. Wyraźnie widać coraz większe znaczenie miasta Łodzi w turystyce

województwa. Miasto coraz chętniej jest odwiedzane przez turystów, są też podejmowane różne działania mające na celu zwiększenie jego atrakcyjności (np. ukierunkowanie na turystykę filmową czy Szlak Bajek). Jest to również bardzo dobry przykład coraz większego znaczenia turystyki miejskiej, która należy do najpopularniejszych form turystyki kulturowej.

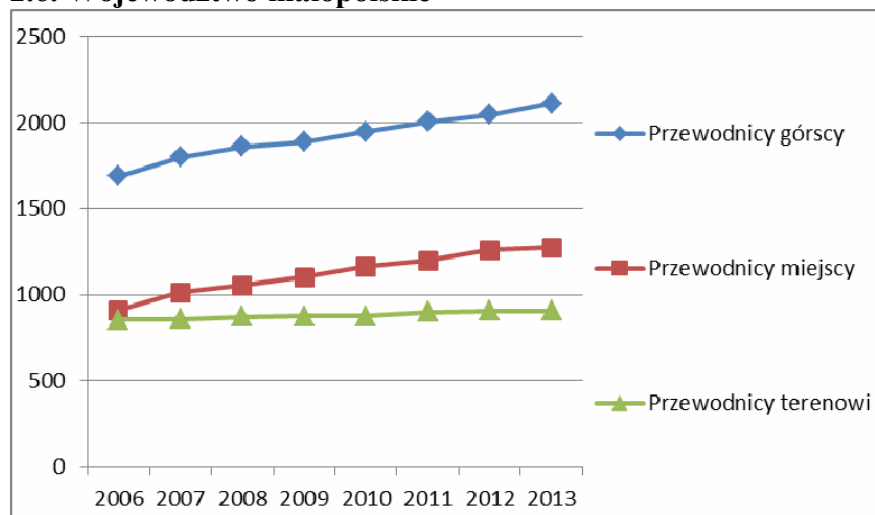
Wykres 10. Zdawalność (w %) kandydatów na przewodników miejskich i terenowych województwa łódzkiego w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Łódzkie 2013.

W przeciągu ostatnich siedmiu lat Urząd Marszałkowski województwa łódzkiego zorganizował 9 egzaminów na przewodników miejskich oraz 6 egzaminów na przewodników terenowych. Egzaminy na przewodnika miejskiego charakteryzują się tu wysoką zdawalnością kandydatów. Przez 6 lat wynosiła ona ponad 90%, a w latach 2007 i 2010 zdali wszyscy kandydaci. Ogółem wynik pozytywny uzyskało 191 osób na 204 podchodzących do egzaminu. Z kolei w przypadku przewodników terenowych dała się zaobserwować następująca sytuacja: Egzaminy odbywały się tylko w latach 2008, 2010, 2011 i 2013. O ile te w roku 2008 i 2013 r. charakteryzowały się wysoką zdawalnością (100% w obecnym roku) – w sumie powyżej 90% to egzaminy w latach 2010-2011 zdawał zaledwie co drugi kandydat (50% w 2010 r.) [UM Łódzkie 2013]. Ogółem wynik pozytywny uzyskało 72 osoby na 89 podchodzących do egzaminu.

Wysoka zdawalność zdaje się być jedną z głównych przyczyn podwojenia się liczby przewodników miejskich w ostatnich latach. Jednak z drugiej strony ok. 300 osób to nadal stosunkowo niewiele na tak duży ośrodek miejski, jakim jest Łódź.

2.6. Województwo małopolskie

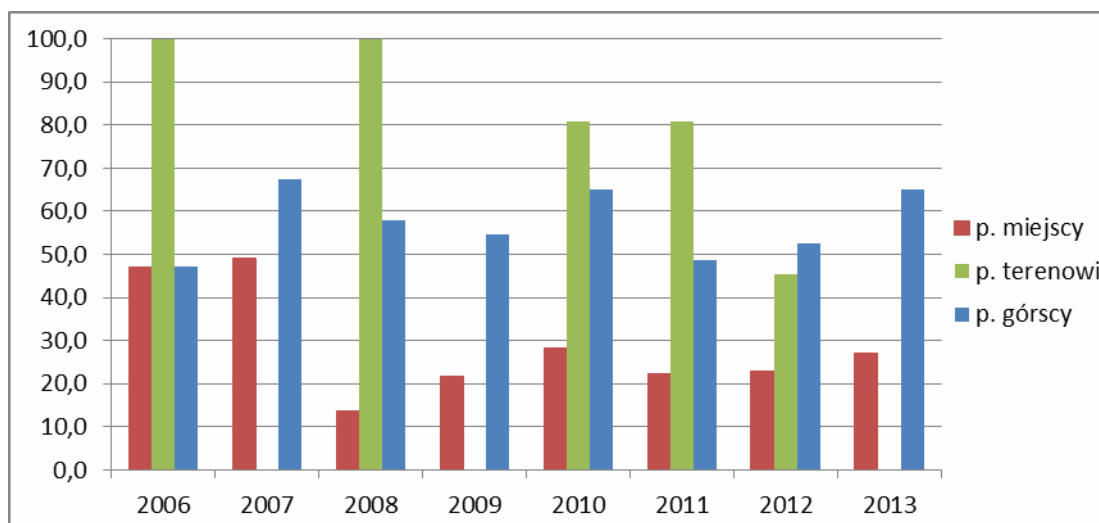

Wykres 11. Ilość przewodników w województwie małopolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Małopolska 2013.

Województwo małopolskie ma najwięcej przewodników w całym kraju – 4308 (stan na 10.07.2013). Zdecydowanie najwięcej jest tu przewodników górskich, których liczba stale się zwiększa. W 2006 r. te uprawnienia posiadało 1689 osób, w 2011 r. ich liczba przekroczyła 2000, zaś obecnie jest ich 2045. Należy zwrócić uwagę, że od 2011 r. pojawiło się uprawnienie międzynarodowego przewodnika wysokogórskiego i obecnie w jego posiadaniu jest 18 osób z tego regionu³. Drugą najliczniejszą grupą są przewodnicy miejscy. Ich liczba zwiększa się w podobnym tempie co liczba przewodników górskich. W 2006 r. było 909 przewodników miejskich, zaś obecnie jest ich 1272. W 2013 r. 1259 osób miało uprawnienia na Kraków, 9 na Warszawę, dwie na konurbację śląską i po jednej na Łódź oraz Toruń [UM Małopolska 2013]. Najmniej jest przewodników terenowych i – choć także ich liczba powoli rośnie - z roku na rok zmniejsza się także ich procentowy udział w ogólnej liczbie przewodników w Małopolsce. W 2006 r. było ich 855, zaś w 2013 r. – 907.

Województwo małopolskie jest zdecydowanie najważniejszym regionem turystycznym w Polsce i widać to także po ogólnej liczbie przewodników. Więcej przewodników miejskich od Krakowa posiada tylko Warszawa. Co ciekawe, małopolscy przewodnicy górscy są w ogóle najliczniejszą grupą przewodnicką w całej Polsce – jest ich 2045 (druga najliczniejsza grupa – przewodnicy miejscy województwa mazowieckiego – liczy na chwilę obecną równie 2000 osób). Przewodnicy terenowi, których liczba w 2006 r. była porównywalna z liczbą przewodników miejskich, tylko nieznacznie powiększają swoje grono. Podobny trend można zaobserwować w większości województw, na których terenie znajdują się miasta z ustawowymi wymaganiami zatrudniania przewodników miejskich (tzw. miasta przewodnickie).

Wykres 12. Zdawalność (w %) kandydatów na przewodników miejskich, terenowych i górskich województwa małopolskiego w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Małopolska 2013.

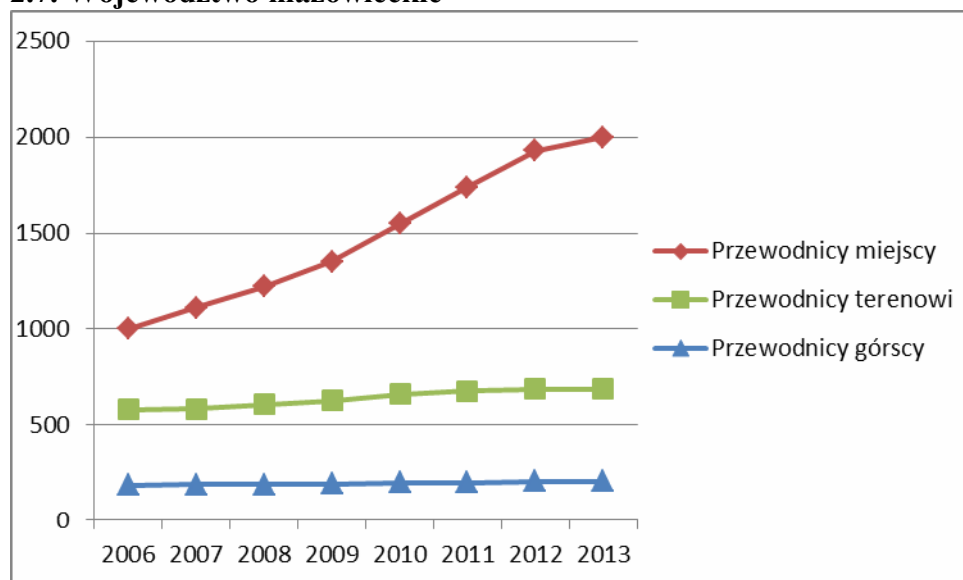
Województwo małopolskie charakteryzuje się wysokim stopniem trudności egzaminów na przewodników górskich oraz miejskich. Zdecydowanie tutejsze egzaminy należą do najtrudniejszych w kraju. Zdawalność egzaminu na przewodnika miejskiego po Krakowie nigdy nie przekroczyła 50%, a w 2008 r. wyniosła zaledwie 13,8% (na 247 kandydatów zdało zaledwie 34 w dziewięciu egzaminach przeprowadzonych w ciągu roku). Jest to również głównym powodem tak powolnego przyrostu liczby przewodników miejskich w Krakowie. Nieco łatwiejsze są egzaminy na przewodnika górskiego. Najniższa ich zdawalność przypadła na lata 2006 (47,2%) i 2011 (48,6%), jednak z reguły zdaje je mniej więcej 50-70%

³ Międzynarodowi przewodnicy wysokogórscy nie są ujęci w grupie przewodników górskich w tym raporcie, stanowią osobną grupę.

kandydatów. Teoretycznie najłatwiejsze są egzaminy na przewodnika terenowego. Dwukrotnie zdali je wszyscy kandydaci (2006 i 2008), i również dwukrotnie zdawalność wynosiła ponad 80% (2010 i 2011). Co ciekawe ostatniego egzaminu (w 2012 r.) nie zdała ponad połowa kandydatów (zdało go 10 osób na 22 podchodzących do egzaminu).

Bardzo niska zdawalność może wynikać z kilku przyczyn. Zarówno egzaminy na przewodnika miejskiego jak i górskiego cieszą się w Małopolsce dużą popularnością, zwłaszcza gdy porówna się z innymi województwami. Dla przykładu w roku 2009 o uprawnienia przewodnika miejskiego po Krakowie starało się 253 kandydatów, po Warszawie 237, po Poznaniu 45, a po Wrocławiu 40. Tak duża liczba chętnych powoduje, że komisja egzaminacyjna ma bardzo wysokie oczekiwania wobec przyszłych przewodników. Trudno stwierdzić, czy te wymagania przekładają się na wysoki poziom obsługi przewodnickiej. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na różnicę pomiędzy województwem mazowieckim a małopolskim. W roku 2006 Kraków i Warszawa miały podobną liczbę przewodników (Kraków – 909, Warszawa 1001), lecz przez znacznie trudniejsze egzaminy przewodnickie w Małopolsce nowych przewodników krakowskich w omawianym okresie przybyło znacznie mniej niż warszawskich (Kraków – 1272, Warszawa – 2000). Przy czym była liczba podchodzących do egzaminów w przypadku obydwu uprawnień była podobna. Nie bez znaczenia jest również fakt, że przewodnik po Krakowie musi się wykazywać olbrzymią wiedzą o nader licznych i znaczących zabytkach, których inne miasta mają znacznie mniej.

2.7. Województwo mazowieckie

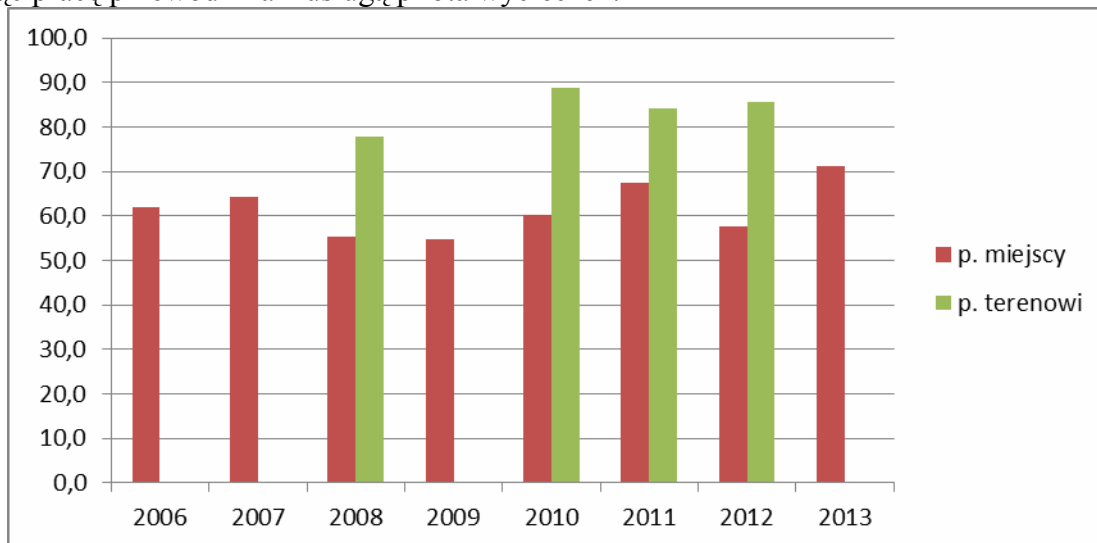
Wykres 13. Ilość przewodników w województwie mazowieckim w latach 2006-2013.

Źródło:

Opracowanie własne na podstawie danych UMWM.

Analiza ilości przewodników w województwie mazowieckim na przestrzeni ostatnich lat zwraca uwagę na coraz większą dominację przewodników miejskich nad pozostałymi. W latach 2006-2013 liczba przewodników miejskich podwoiła się (z 1001 do 2000). Podobna sytuacja ma miejsce w województwie łódzkim, lecz tam przewodników miejskich przybyło bez porównania mniej (patrz wyżej). Niemal tysiąc nowych przewodników pokazuje, jak duże znaczenie dla województwa ma turystyka miejska w Warszawie. W tym miejscu należy również zwrócić uwagę, że egzaminy charakteryzują się zdawalnością rzędu 50-70%, a więc duża część kandydatów ich nie zdaje. Mimo to chętnych nie brakuje. W województwie jest także czterech przewodników z uprawnieniami na Kraków, jeden na Łódź i jeden na Poznań [UM Mazowsze 2013]. Przewodnicy terenowi wpisują się w trend charakterystyczny dla innych województw z miastem wymagającym odrębnych uprawnień. Ich liczba rośnie w bardzo wolnym tempie – zwiększyła się z 581 w 2006 r. do 688 w 2013. Przewodników górskich było w 2006 188 r., obecnie jest ich 208. Uwzględniając brak walorów górskich w województwie, jest to liczba wyjątkowo wysoka. Posiadacze tych

uprawnień wykonują je przecież w znacznej odległości od miejsca zamieszkania, zapewne łącząc pracę przewodnika z usługą pilota wycieczek.

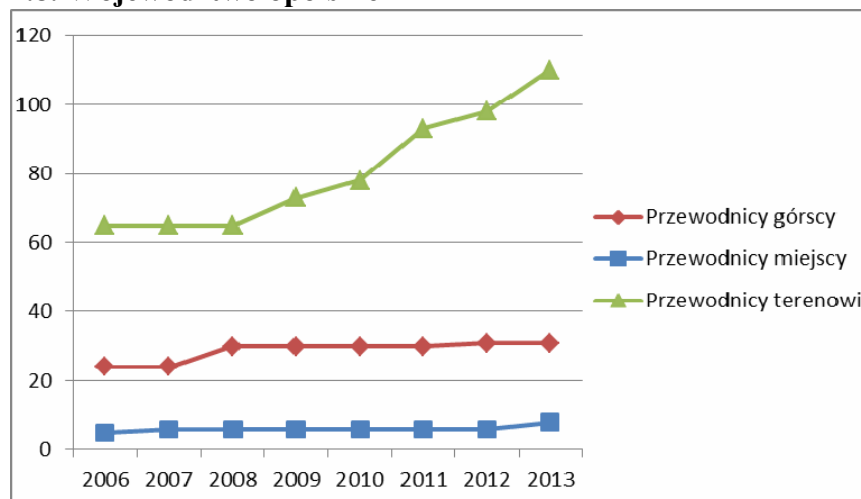
Wykres 14. Zdawalność (w %) kandydatów na przewodników miejskich i terenowych województwa mazowieckiego w latach 2006-2013.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie UM Mazowsze 2013.

Egzaminy na przewodnika miejskiego po Warszawie cieszą się bardzo dużą popularnością. Liczba kandydatów przystępujących do egzaminu na przewodnika miejskiego po Warszawie jest najwyższa w całym kraju. Najmniej chętnych było w 2007 r. – do egzaminów podeszło 170 kandydatów. Najwięcej kandydatów zgłosiło się do tego egzaminu w 2012 r. – było to 327 osób. W roku 2013 (do 10 lipca) w egzaminach brało udział 101 kandydatów. Uprawnienie przewodnika terenowego cieszy się w tym regionie nieporównywalnie mniejszym zainteresowaniem. W 2008 r. do tego egzaminu podchodziło 27 osób, w 2010 r. 45 osób, w 2011 r. 19 osób, a w 2012 r. – 21. W tym roku planowany jest tylko jeden taki egzamin.

W porównaniu z innymi województwami zdawalność egzaminu na przewodnika miejskiego w województwie mazowieckim nie jest bardzo wysoka, przy czym utrzymuje się na podobnym poziomie – między 50% a 70 % ogółu podchodzących do egzaminu. Natomiast łatwiejsze do zdania są dla kandydatów egzaminy na przewodnika terenowego. Ich zdawalność utrzymuje się na poziomie mniej więcej 80-90% wszystkich zdających. Jest to sytuacja obserwowana także w licznych innych województwach z obydwoma typami przewodników: egzaminy na przewodnika terenowego charakteryzują się wyraźnie wyższą zdawalnością niż egzaminy na przewodnika miejskiego.

2.8. Województwo opolskie

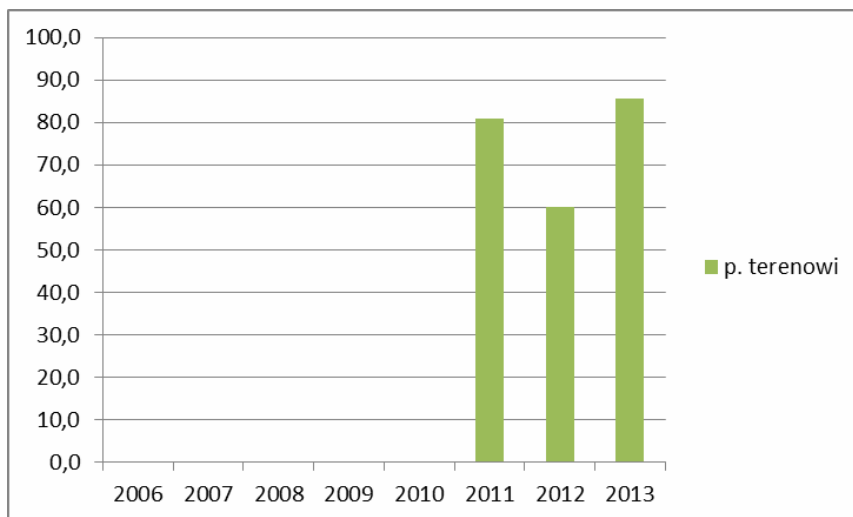

Wykres 15. Ilość przewodników w województwie opolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Opolskie 2013.

Najmniejsze województwo Polski ma równocześnie najmniejszą liczbę przewodników turystycznych. Łącznie jest ich zaledwie 150, przy czym najwięcej jest przewodników terenowych. Od 2008 r. ich liczba zaczęła systematycznie rosnać. W latach 2006-2008 było ich 65, zaś obecnie te uprawnienia posiada 110 osób. Warto zaznaczyć, że według danych dostarczonych przez urząd marszałkowski województwa opolskiego egzaminy na przewodnika terenowego rozpoczęły się dopiero w 2011 r. Stało się to zatem tutaj najpóźniej ze wszystkich województw i w żadnym innym regionie nie było podobnej sytuacji.

Przewodnicy górscy stanowią drugą najliczniejszą grupę: ich liczba wzrosła z 24 (2006) do obecnych 31. Najmniej jest przewodników miejskich, bo jest ich na chwilę obecną zaledwie dziewięciu. Czterech z nich ma uprawnienia na oprowadzanie po Krakowie, również czterech po Wrocławiu, a jeden po Warszawie.

Wykres 16. Zdawalność (w %) kandydatów na przewodników terenowych województwa opolskiego w latach 2006-2013.

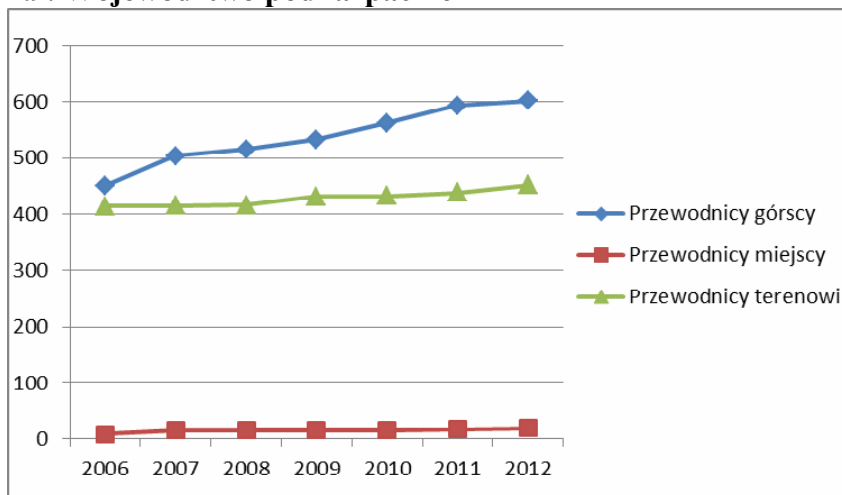
Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Opolskie 2013.

W województwie opolskim są przeprowadzane wyłącznie egzaminy na przewodnika terenowego i - jak było to już wspomniane - rozpoczęły się dopiero bardzo niedawno, bo w 2011 roku. Do pierwszego egzaminu podeszło 21 kandydatów, a nie zdało tylko czworo, co daje zdawalność na poziomie 81%. Z kolei na ostatnim egzaminie o uprawnienia starało się 14 chętnych, zdało 12, tak więc zdawalność wynosi około 85%.*

Niewielka liczba przewodników nie powinna dziwić w przypadku województwa, które pomimo atrakcyjnych turystycznie miejsc jak Brzeg, Nysa czy Opole nie jest szczególnie popularną destynacją turystyczną i nie posiada tzw. „miasta przewodnickiego”.

* Informacje na temat Województwa Opolskiego zostały zmodyfikowane 23.08.2013 w związku z pierwotnie przekazanymi błędnymi danymi dotyczącymi egzaminów w 2011 roku.

2.9. Województwo podkarpackie

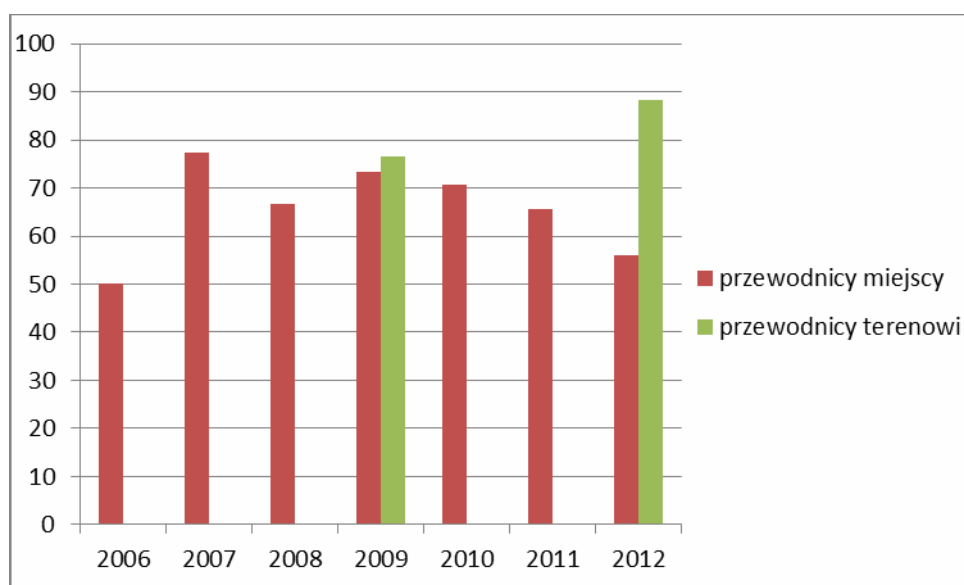

Wykres 17. Struktura kadry przewodnickiej w województwie podkarpackim w latach 2006-2012.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Podkarpacie 2013.

W województwie podkarpackim działa łącznie 1073 przewodników,. Ten stan kadrowy jest jednym z najwyższych w kraju. Największą pod względem liczebności grupę stanowią przewodnicy górscy. Co roku ich liczba stale wzrasta – z 451 w roku 2006 do 602 obecnie. Kolejną liczną grupę stanowią przewodnicy z uprawnieniami terenowymi. Jest ich tutaj 452. Potencjał kadry utrzymuje się od lat na stałym poziomie, jednak można zauważyć niewielką tendencję wzrostową, gdyż co roku liczba przewodników wzrasta o co najmniej 14-15 osób na rok. W Podkarpackiem działa także 19 przewodników miejskich, wśród których zdecydowana większość posiada uprawnienia na teren miasta Krakowa (13), a ponadto na Wrocław (4), Poznań (1) i Warszawę (1) [UM Podkarpacie 2013].

Taka struktura kadry przewodnickiej na terenie Podkarpacia uwarunkowana jest przede wszystkim zlokalizowanymi w regionie kilkoma grupami górskimi ze szczególnym uwzględnieniem Bieszczad, gdzie oprowadzanie wycieczek przez przewodnika górskiego jest obowiązkowe. Mimo kilku ciekawych destynacji turystyki kulturowej (np. Przemyśl, Rzeszów, Krosno) oprowadzający nie mają obowiązku posiadania uprawnień przewodnika miejskiego. Usługi w tym zakresie wykonuje głównie kadra przewodników terenowych, na co wskazuje ich relatywnie duża liczba.

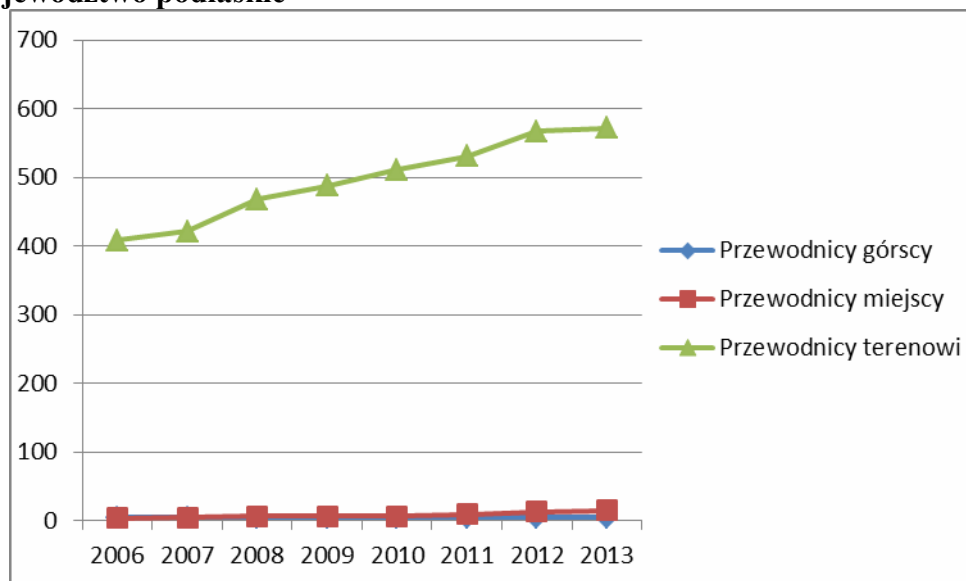

Wykres 18. Poziom zdawalności (w %) kandydatów na przewodnika miejskiego i terenowego w województwie podkarpackim w latach 2006-2012.

Źródło: opracowano na podstawie UM Podkarpacie 2013.

Na terenie województwa co roku odbywa się egzamin pozwalający zdobyć uprawnienia przewodnika górskiego, którego średnia zdawalność wynosi 65% rocznie. Od kilku lat widoczna jest stała tendencja spadkowa liczby kandydatów uzyskujących wynik pozytywny. Od roku 2010 obserwowany jest stały spadek z 70% do 56% w roku 2012. Liczba kandydatów podchodzących do egzaminów jest zróżnicowana w obrębie poszczególnych lat np. w 2011 do egzaminu przystąpiło 61 kandydatów, a rok później tylko 23. W latach 2009 oraz 2012 odbyły się także egzaminy na uprawnienia przewodnika terenowego. Najwięcej kandydatów przystąpiło do nich w roku 2009, a poziom zdawalności egzaminu wyniósł prawie 77%. Trzy lata później liczba kandydatów spadła do 17 z czego ponad 88% zdających uzyskało wynik pozytywny [UM Podkarpacie 2013].

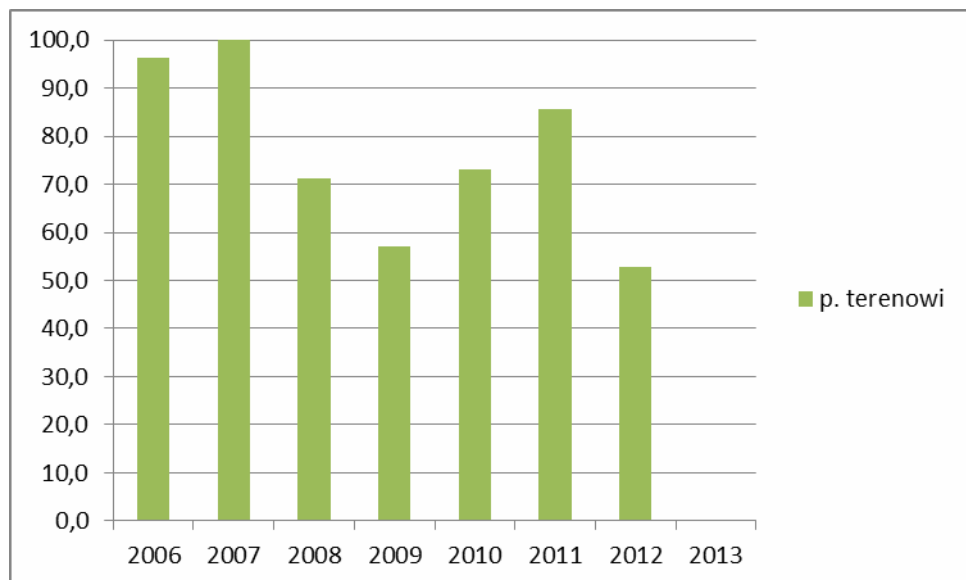
2.10. Województwo podlaskie

Wykres 19. Ilość przewodników w województwie podlaskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Podlasie 2013.

Województwo podlaskie charakteryzuje się wyraźną dominacją przewodników terenowych nad pozostałymi. Nie dziwi to jeśli zważyć że Białystok nie należy do miast tzw. przewodnickich, a do gór z Podlaskiego jest bardzo daleko. Dlatego też z ogólnej liczby 592 przewodników, aż 572 to przewodnicy terenowi. W 2006 r. uprawnienia przewodnika terenowego posiadało 408 osób, tak więc ich liczba systematycznie rośnie i powiększyła się niemal o połowę. Liczba przewodników miejskich wzrosła z czterech (2006) do 15 (2013). 6 osób ma uprawnienia na oprowadzanie po Warszawie, 3 po Wrocławiu, dwie po Trójmieście i po jednej w Krakowie, Szczecinie i Lublinie⁴. Najmniej jest przewodników górskich – te uprawnienia posiada 5 osób i przez cały badany okres ta liczba nie uległa zmianie.

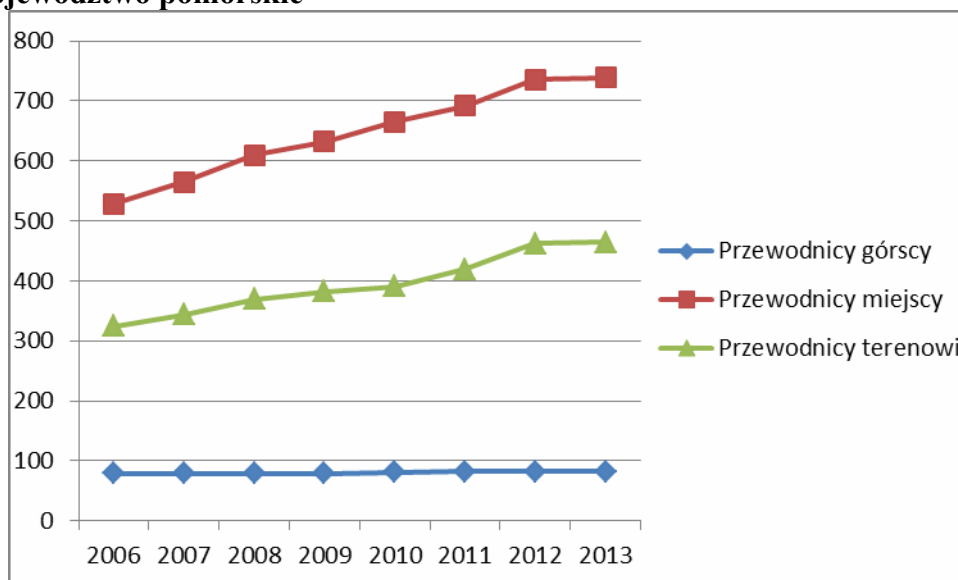
Wykres 20. Zdawalność (w %) kandydatów na przewodników terenowych województwa podlaskiego w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Podlasie 2013.

⁴ W danych dostarczonych przez UMWP określono uprawnienia 14 osób z 15 zameldowanych w województwie.

Poziom zdawalności egzaminu na przewodnika terenowego w województwie podlaskim jest bardzo zróżnicowany. Na przestrzeni lat zdarzały się tu momenty, gdy wszyscy kandydaci uzyskali pozytywny wynik (2007) ale i lata, gdy udawało się to mniej więcej zaledwie połowie (2012). Każdego roku mocno zmienia się liczba chętnych, co ma najprawdopodobniej kluczowy wpływ na zróżnicowanie zdawalności w poszczególnych latach. W momencie uzyskiwania danych (12.07.2013) nie odbył się jeszcze tegoroczny egzamin. W 2007 r. do wspomnianego egzaminu zgłosiło się najmniej kandydatów – 17, zaś najwięcej było ich już w roku następnym (2008) – 80 [UM Podlasie 2013].

2.11. Województwo pomorskie

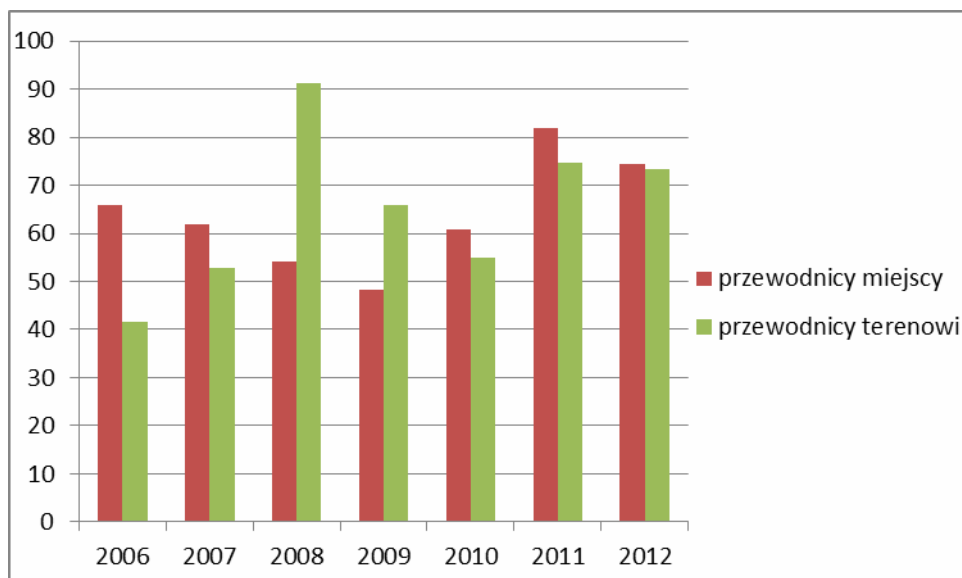
Wykres 21. Struktura kadry przewodnickiej w województwie pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Pomorze 2013.

W województwie pomorskim działa obecnie 1286 przewodników, z czego zdecydowaną większość stanowią przewodnicy miejscy (739). W ciągu ostatnich lat ich liczba wzrosła o 210 osób. Świadczy to o dużym wzroście zainteresowania zdobyciem uprawnień przewodnickich na Trójmiasto, jako że to jego obszar jest dominującym terenem tych uprawnień (posiadanych przez 100% tutejszej kadry przewodników miejskich). Dodatkowo kilkunastu przewodników posiada uprawnienia do oprowadzania po Toruniu (11), Warszawie (3) oraz Krakowie (2). Drugą najliczniejszą grupę stanowią przewodnicy terenowi, których liczba na przestrzeni 7 lat wzrosła z 325 do 465 osób. Ostatnią pod względem liczebności (jednak dość liczną) grupę stanowią przewodnicy górscy (82). Ich liczba w ostatnich latach utrzymuje się na stałym poziomie [UM Pomorze 2013].

Duży potencjał kadrowy pod względem przewodników miejskich oraz terenowych uwarunkowany jest ważną w skali destynacją turystyki miejskiej, jaką stanowią Gdańsk, Gdynia i Sopot. Relatywnie duże zainteresowanie posiadaniem także uprawnień przewodnika terenowego jest wywołane zapotrzebowaniem na usługi przewodnickie w nadmorskich kurortach oraz na terenie Kaszub i innych rejonach Pojezierza Pomorskiego ze strony wczasowiczów.

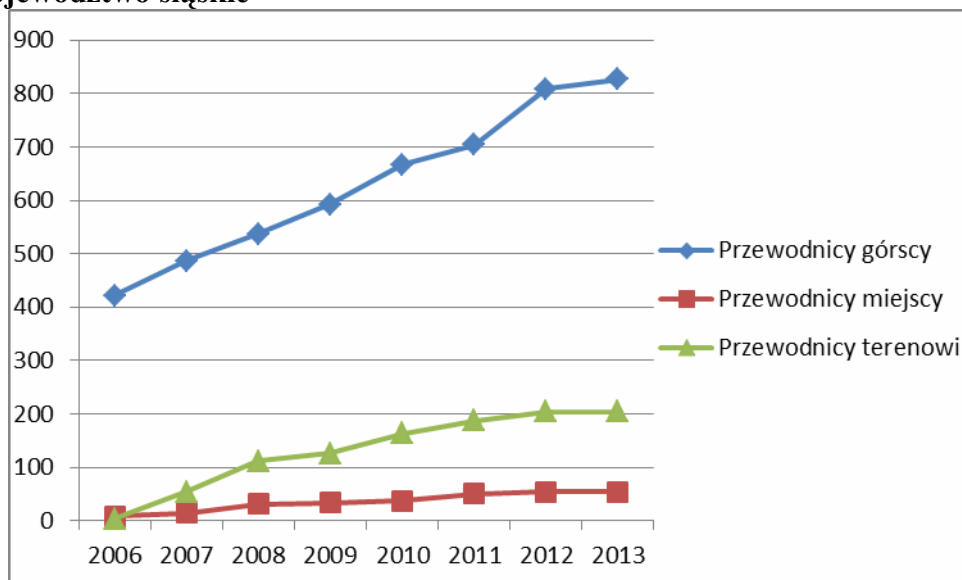

Wykres 22. Poziom zdawalności kandydatów na przewodnika miejskiego i terenowego w województwie pomorskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Pomorze 2013.

Co roku w województwie odbywają się egzaminy weryfikujące kandydatów do uprawnień przewodnika miejskiego oraz terenowego. Liczba kandydatów chętnych do nabycia uprawnień na przewodnika miejskiego jest mocno zróżnicowana – od 13 w roku 2009 do 41 w roku 2012. Średni poziom zdawalności tego egzaminu w ciągu ostatnich 7 lat kształtuje się na wysokości 64 %, a w ostatnim roku (2012) wyniósł on prawie 75%. Zdecydowanie niższa liczba kandydatów przystępuje do egzaminu na uprawnienia przewodnika terenowego. Szczególnie widoczny jest jej spadek w latach 2011-12 kiedy liczba kandydatów z 71 zmalała do 11 osób [UM Pomorze 2013].

2.12. Województwo śląskie

Wykres 23. Ilość przewodników w województwie śląskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Śląsk 2013 oraz CWPTiPW.

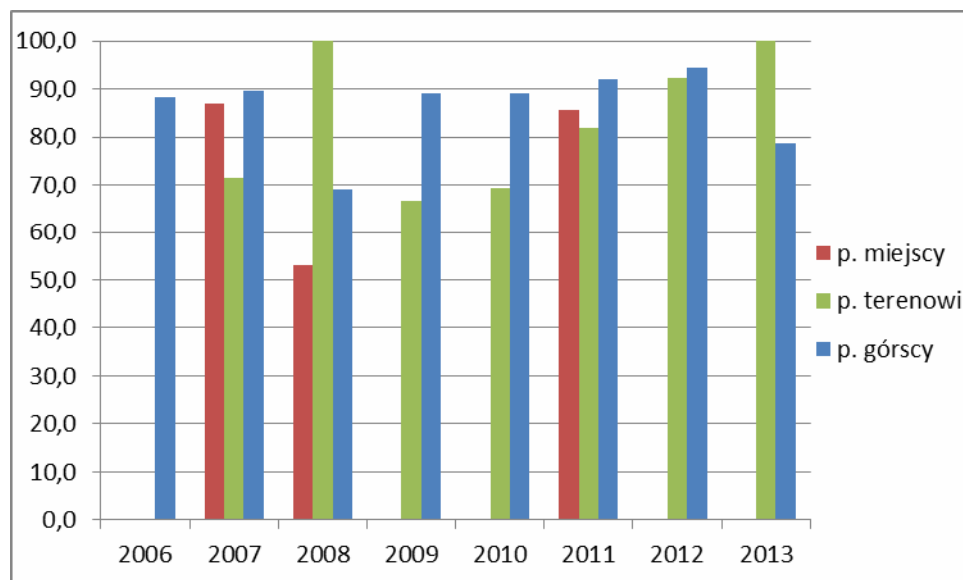
Przed omówieniem wyników województwa śląskiego należy zaznaczyć, iż w kwestii dokładnej ilości przewodników wynikła tu pewna nieścisłość. Odnosny urząd marszałkowski nie potrafił określić liczby poszczególnych przewodników w 2006 r., tym samym dane były częściowo uzyskiwane z Centralnego Wykazu Przewodników Turystycznych i Pilotów

Wycieczek. Wydaje się jednak, że w przypadku przewodników terenowych są to liczby zaniżone. Tym samym należy traktować je tylko orientacyjnie i skoncentrować się na procesie wzrostu ich liczby na przestrzeni ostatnich lat.

Zdecydowanie najliczniejszą grupą przewodników w omawianym regionie są przewodnicy górscy, których liczba stale także rośnie. W 2006 r. było ich 422, zaś obecnie jest ich niemal dwukrotnie więcej: uprawnienia te posiada bowiem 827 osób. Wskazuje to wyraźnie, że w województwie nadal najważniejszym segmentem oferty turystycznej pozostaje turystyka góriska.

W województwie śląskim zachodzi wyjątkowa w porównaniu z innymi województwami sytuacja. Znajdują się tutaj tereny wchodzące jednocześnie w zakres uprawnień przewodnika terenowego i miejskiego. Dane pozyskane w urzędzie świadczą, że większym zainteresowaniem cieszą się uprawnienia przewodnika terenowego (posiadające szerszy zakres geograficzny). W innych województwach, np. w Wielkopolsce, Małopolsce czy Mazowszu sytuacja jest odwrotna – tam uprawnienia przewodnika miejskiego są znacznie bardziej pożądane. Nawet biorąc pod uwagę możliwość wystąpienia błędu w oszacowaniu dokładnej liczby poszczególnych typów przewodników wyraźnie widać, że w regionie śląskim szybciej przybywa przewodników terenowych niż miejskich. W latach 2006-2013 uprawnienia zdobyło tu 200 przewodników terenowych i zaledwie 45 miejskich. Być może jest to związane ze stosunkowo niską atrakcyjnością samej konurbacji śląskiej. W regionie turystów nadal przyciąga przede wszystkim Częstochowa oraz Szlak Orlich Gniazd w Jurze Krakowsko-Częstochowskiej. Na chwilę obecną nic nie wskazuje, by przewodnik miejski zyskał większą popularność, z kolei wprowadzenie deregulacji z pewnością utrudni oszacowanie, czy turystyka miejska na Śląsku zaczyna zyskiwać popularność (co objawia się m.in. wyraźnym zwiększaniem liczby przewodników miejskich).

Poza przewodnikami miejskimi konurbacji śląskiej 10 osób posiada uprawnienia na oprowadzanie po Krakowie, trzy po Wrocławiu i dwie po Warszawie [UM Śląsk 2013].

Wykres 24.
Zdawalność
(w %)
kandydatów na
przewodników
miejskich,
terenowych
i górskich
województwa
śląskiego w
latach 2006-2013.

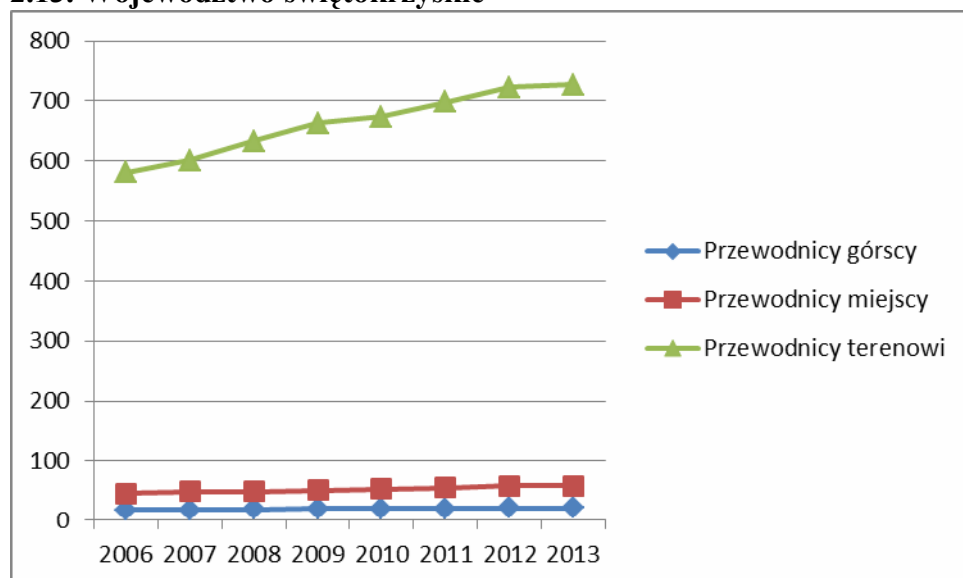
Źródło:
opracowanie własne
na podstawie UM
Śląsk 2013.

Najbardziej wyrównanym poziomem zdawalności charakteryzują się egzaminy na przewodnika górskiego. Najmniej osób zdało je w 2008 r. (69% zdawalności), zaś najwięcej w 2012 r. (94% zdawalności). Egzaminy na przewodnika terenowego odbywają się corocznie od 2007 r. Dwukrotnie zdali je wszyscy kandydaci (2008, 2013⁵). Podobnie jak w przypadku przewodników górskich, również egzaminy na uprawnienia przewodników terenowych mają wysoką zdawalność, mieszczącą się mniej więcej pomiędzy 70% a 90% ogółu zdających.

⁵ Stan na 11.07.2013.

Egzaminy na przewodnika miejskiego odbywały się w regionie śląskim tylko w latach 2007, 2008 i 2011. Jest to najmniejsza liczba egzaminów na te uprawnienia w całym kraju. W 2007 r. do egzaminu podeszły 23 osoby, a zdało go 20, w 2008 r. podeszły 34 osoby i zdało go zaledwie 18, zaś w 2011 r. podeszło 21 osób i zdało go również 18.

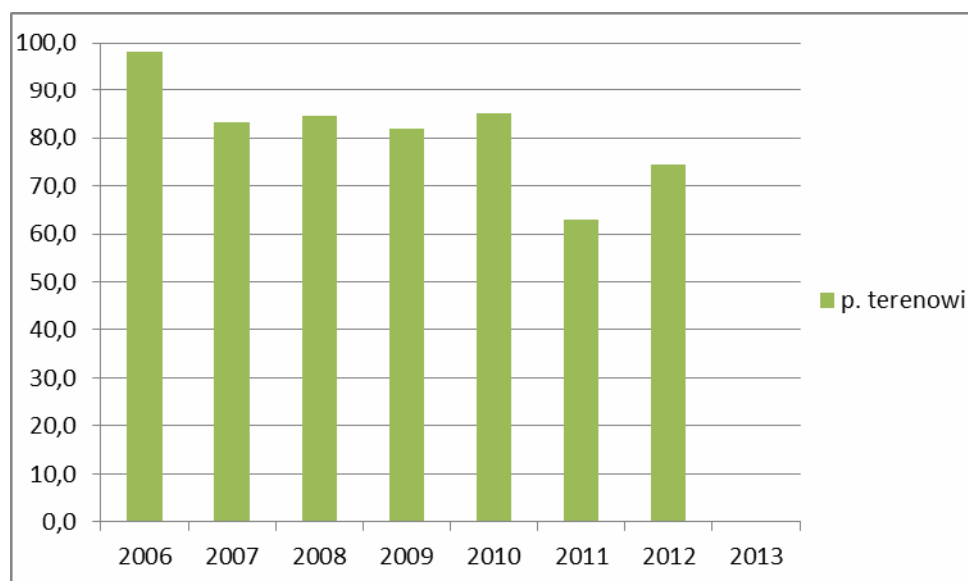
2.13. Województwo świętokrzyskie

Wykres 25. Ilość przewodników w województwie świętokrzyskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Świętokrzyskie 2013.

Środowisko przewodników regionu świętokrzyskiego, podobnie jak podlaskiego, jest wyraźnie zdominowane przez przewodników terenowych. Ich liczba stale rośnie. W 2006 r. uprawnienia przewodnika terenowego posiadało tu 581 osób, zaś obecnie ich liczba wynosi 727 osób. Drugą najliczniejszą grupą są przewodnicy miejscy. Jest ich 59, podczas gdy w 2006 r. było to 46 osób. Z tej liczby 10 osób ma uprawnienia do oprowadzania po Warszawie, 7 po Krakowie, dwie po Wrocławiu i jedna po Łodzi. Co zastanawiające, w danych otrzymanych od urzędu marszałkowskiego województwa świętokrzyskiego dodano również 39 przewodników z adnotacją, że mają potwierdzone uprawnienia na inne miasta (inne niż 10 wskazanych przez ustawę). Należy przypuszczać, że są to uprawnienia na miasta zagraniczne, np. Wiedeń. W tym wypadku należy przyjąć, że w omawianym regionie liczba przewodników miejskich z uprawnieniami określonymi ustawą wynosi równie 20 osób. Najmniej liczna grupa to przewodnicy górscy. W przeciągu ośmiu lat ich liczba wzrosła z 18 do 22.

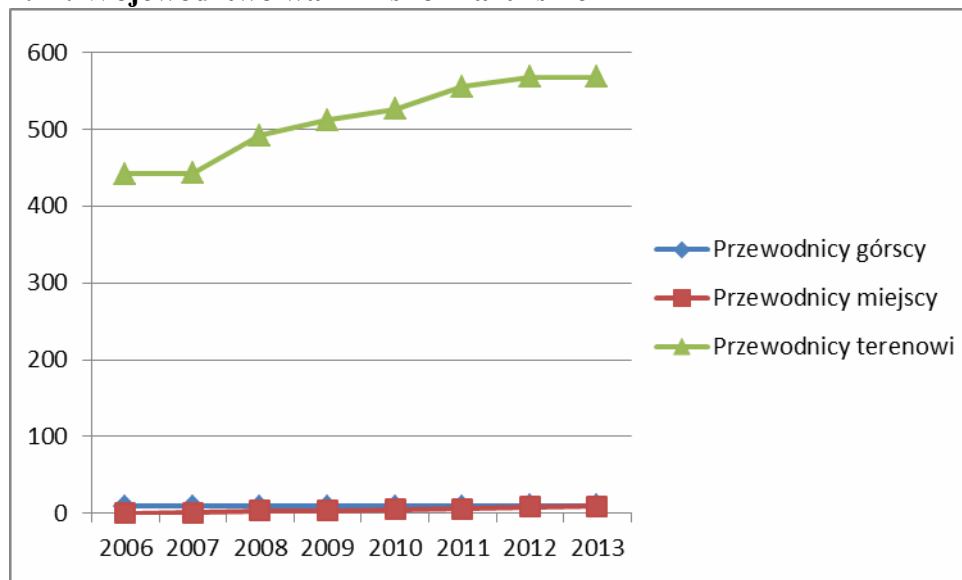

Wykres 26. Zdawalność (w %) kandydatów na przewodników terenowych województwa świętokrzyskiego w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Świętokrzyskie 2013.

Województwo świętokrzyskie może się pochwalić zdawalnością egzaminów na przewodnika terenowego na jednym z najwyższych poziomów w kraju. Przez pierwsze cztery badane lata (2006-2009) nie spadła ona poniżej 80% ogółu zdających, lecz w ostatnich trzech latach wyraźnie się obniżyła. Nadal jednak jest to wysoki poziom zdawalności. W 2013 r. egzamin jeszcze się nie odbył.

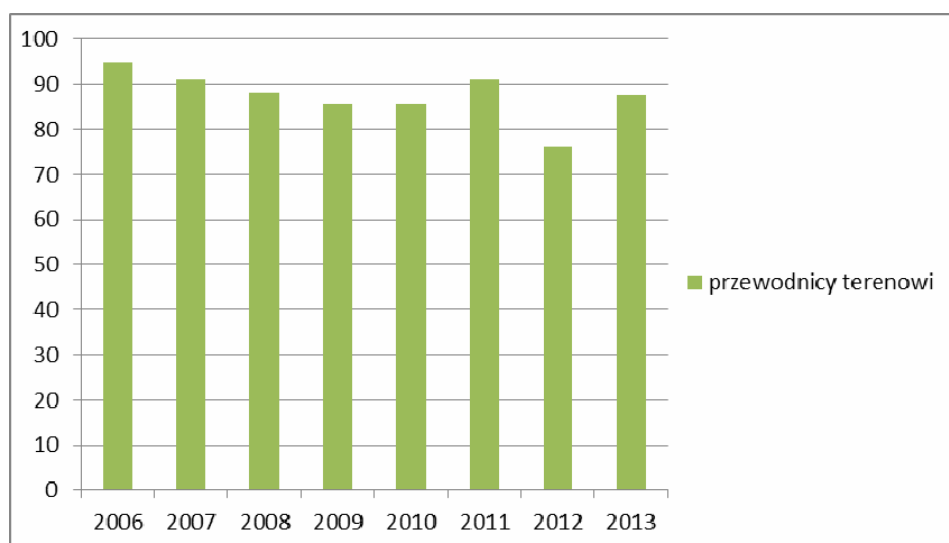
2.14. Województwo warmińsko-mazurskie

Wykres 27.
Struktura kadry przewodnickiej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2006-2013.
Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Warmińsko-Mazurskie 2013.

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego działa obecnie 587 przewodników. Wyraźnie dominującą grupę stanowią wśród nich przewodnicy terenowi (568 osób). Ich liczba stale wzrasta: dokładnie o 128 osób w ciągu ostatnich 7 lat. Tylko niewielu przewodników w regionie posiada uprawnienia z zakresu przewodnictwa górskiego (10 osób) oraz miejskiego (9 osób). Pod względem uprawnień na poszczególne miasta dominuje nieodległe Trójmiasto (7 osób). Pojedyncze osoby posiadają także uprawnienia do obsługi wycieczek na terenie Poznania i Warszawy [UM Warmińsko-Mazurskie 2013].

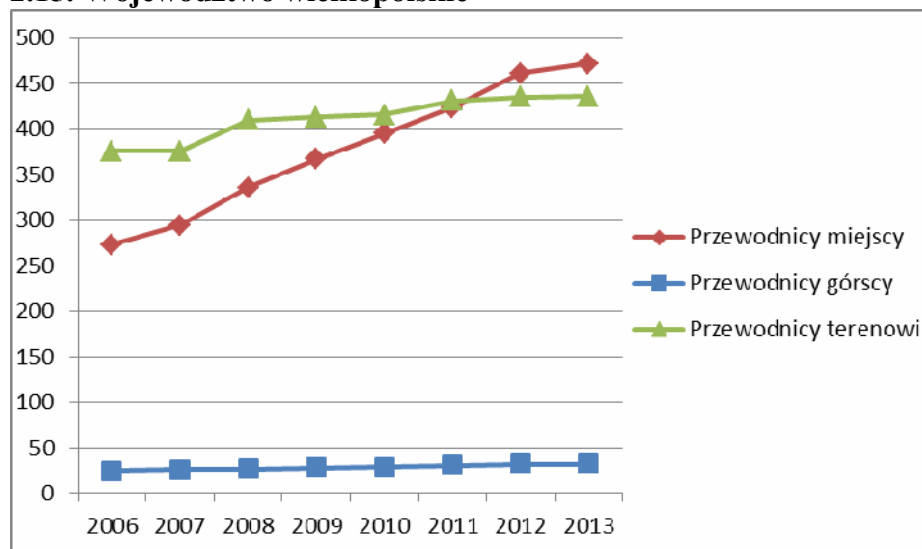
Duża liczba przewodników terenowych uwarunkowana jest przede wszystkim zapotrzebowaniem na tego typu obsługę w rejonie Wielkich Jezior Mazurskich, a także podczas wycieczek po Olsztynie – najważniejszej destynacji turystyki miejskiej w regionie.

Wykres 28.
Poziom zdawalności (w %) kandydatów na przewodnika terenowego w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2006-2013
Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Warmińsko-Mazurskie 2013.

W regionie warmińsko-mazurskim odbywają się co roku egzaminy uprawniające do wykonywania zawodu przewodnika terenowego. Liczba kandydatów w poszczególnych latach wykazała duże zróżnicowanie, np. w roku 2008 egzamin zdawało 52 kandydatów, podczas gdy w 2012 ich liczba spadła do zaledwie 16. Także w tym regionie zanotowano wysoki poziom zdawalności egzaminu ze średnią 87% w ciągu ostatnich 7 lat. Najniższą zdawalność egzaminu odnotowano w 2012 roku, kiedy to wynik pozytywny uzyskało 76% egzaminowanych [UM Warmińsko-Mazurskie 2013].

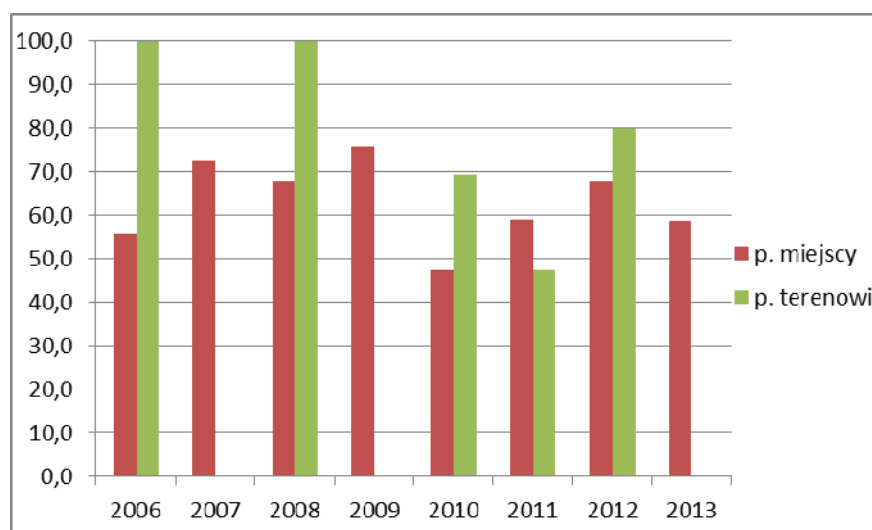
2.15. Województwo wielkopolskie

Wykres 29. Ilość przewodników w województwie wielkopolskim w latach 2006-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Wielkopolska 2013.

W województwie wielkopolskim można zaobserwować następującą prawidłowość: liczba przewodników miejskich w ostatnich latach wzrasta znacznie szybciej niż przewodników terenowych, których (choćby ze względu na Szlak Piastowski) do niedawna było więcej. Warto zwrócić uwagę na pewne podobieństwo do województwa łódzkiego oraz mazowieckiego. We wszystkich trzech województwach wyraźnie rośnie znaczenie przewodników miejskich. W Poznaniu w 2012 r. po raz pierwszy liczba przewodników miejskich przewyższyła liczbę przewodników terenowych. W Wielkopolsce jest obecnie 476 przewodników miejskich (w stosunku do 273 w 2006 r.), 436 terenowych (których było 376 w 2006 r.) i 32 górskich (25 w 2006 r.). Oprócz przewodników z uprawnieniami na Poznań (455), są także osoby mogące oprowadzać po Toruniu (6), Wrocławiu (4), Krakowie (2), Warszawie (1), Szczecinie (1) i innych miastach⁶.

Wykres 30. Zdawalność (w %) kandydatów na przewodników miejskich i terenowych województwa wielkopolskiego w latach 2006-2013.

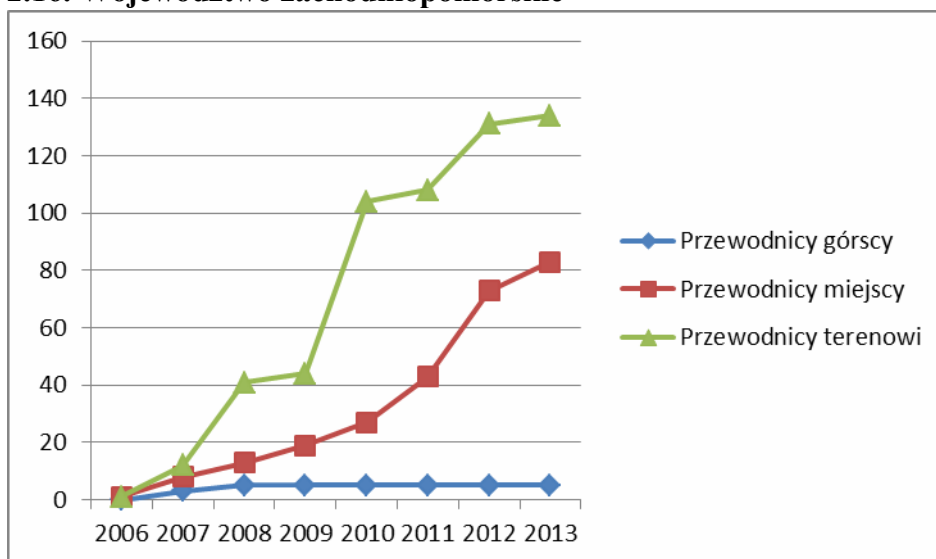
Źródło: opracowanie własne na podstawie UM Wielkopolska 2013.

⁶ W danych dostarczonych przez UMWW są dodane tabele dotyczące Ciechocinka (2 osoby) i Gniezna (1).

Zdawalność egzaminu na przewodnika miejskiego w województwie wielkopolskim, organizowanego 2 do 4 razy w roku, jest dość zróżnicowana. Najmniejszy odsetek przystępujących zdał ten egzamin w 2010 r. (27 z 57 kandydatów, co dało zdawalność na poziomie 47%), najwięcej zaś w 2009 (34 z 45 kandydatów, co oznacza zdawalność 75%). Jeszcze większa rozbieżność występuje w przypadku egzaminów na przewodnika terenowego. Te ostatnie egzaminy nie odbywają się każdego roku, a w latach 2006 oraz 2008 wszyscy kandydaci uzyskali wynik pozytywny. Dla kontrastu: w następnych latach zdawalność znacząco spadła, a w 2011 r. ponad połowa kandydatów nie zdała.

Warto zwrócić uwagę, że egzaminy na przewodnika terenowego mają wyższą zdawalność niż miejskiego, lecz wyraźnie brakuje chętnych do zdobycia tego uprawnienia. Średnio zaledwie ok. 13 osób na rok podchodzi do egzaminu. Stąd też szybkie przegonienie pod kątem ilości przez przewodników miejskich.

2.16. Województwo zachodniopomorskie

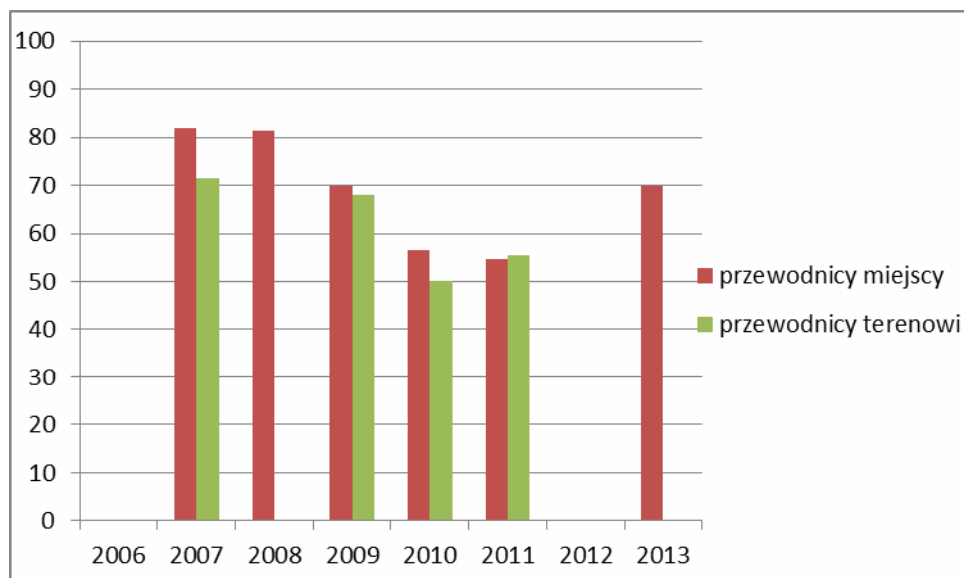

Wykres 31.
Struktura kadry przewodnickiej w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Zachodniopomorskie 2013 i CWPTiPW.

Podobnie jak w przypadku województwa śląskiego, Urząd Marszałkowski w Szczecinie nie potrafił dokładnie oszacować liczby przewodników od 2006 r. Na potrzeby raportu wspomagano się więc danymi z Centralnego Wykazu Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek, lecz są one wyraźnie zaniżone, przez co przedstawione liczby należy traktować tylko orientacyjnie.

W województwie zachodniopomorskim działa obecnie 222 przewodników, z czego dominującą grupę stanowią przewodnicy terenowi (134 osoby) oraz przewodnicy miejscy (83 osoby). Najmniejszą grupą są przewodnicy górscy (5 osób). Liczba przewodników terenowych stale wzrasta: z 1 w 2006 roku do 134 przewodników na koniec roku 2012. Podobna sytuacja ma miejsce w grupie przewodników miejskich, których liczba w ciągu ostatnich 7 lat wzrosła o 82 osoby. Gwałtowny wzrost liczby chętnych zainteresowanych uprawnieniami uwarunkowany był koniecznością zdania egzaminu dla przewodników miejskich po Szczecinie, jako mieście z ustawowymi przewodnikami miejskimi. Ze względu na podział uprawnień dotyczących poszczególnych obszarów dominują przewodnicy posiadający uprawnienia na stolicę województwa (Szczecin) - 80 osób, kolejną grupę stanowią posiadacze uprawnień na Poznań (4 osoby) oraz Warszawę (2 osoby) [UM Zachodniopomorskie 2013]. Stosunkowo duże zainteresowanie uprawnieniami na przewodnika terenowego w tym województwie jest uwarunkowane zapotrzebowaniem na kadry przewodnicką podczas wycieczek organizowanych dla wczasowiczów, odbywających się w rejonie wybrzeża morskiego oraz doliny Odry.

Wykres 32.
Poziom
zdawalności
(w %)
kandydatów
na przewodnika
miejskiego
i terenowego
w województwie
zachodniopomorskim
w latach
2006-2013.

Źródło:

opracowanie własne
na podstawie UM
Zachodniopomorski
e 2013.

Egzaminy na uprawnienia przewodnika miejskiego odbywają się dość regularnie, zwykle co roku (z wyjątkiem lat 2006 i 2012). Liczba kandydatów chętnych do zdobycia tych uprawnień jest średnia. Największą popularnością egzamin cieszył się w roku 2011, kiedy to wzięło w nim udział 75 kandydatów. W tym roku do egzaminu przystąpiło dotychczas 10 kandydatów, z czego 7 uzyskało wynik pozytywny. Poziom zdawalności na przestrzeni ostatnich 7 lat zamykał się w granicach od 54,5% do 82%, przy czym najniższy poziom odnotowany został w 2011 roku. Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego organizuje także egzaminy pozwalające uzyskać uprawnienia przewodnika terenowego. Ostatni z nich odbył się w roku 2011, a liczba kandydatów wyniosła 36 osób, z czego wynik pozytywny uzyskało 20 kandydatów (co daje zdawalność na poziomie 56%) [UM Zachodniopomorskie 2013].

3. Porównanie danych z województw, komentarz i postulaty

3.1. Liczba przewodników

Tabela 1. Liczba przewodników w poszczególnych województwach oraz łącznie.

lp.	województwo	przewodnicy górscy	przewodnicy miejscy	przewodnicy terenowi
1	dolnośląskie	928	500	420
2	kujawsko-pomorskie	14	286	242
3	lubelskie	8	107	170
4	lubuskie	22	9	176
5	łódzkie	77	308	366
6	małopolskie	2111	1272	907
7	mazowieckie	208	2000	688
8	opolskie	31	9	110
9	podlaskie	5	15	572
10	pomorskie	82	739	465
11	podkarpackie	602	19	452
12	śląskie	827	54	204
13	świętokrzyskie	22	59	727
14	warmińsko-mazurskie	10	9	568
15	wielkopolskie	32	472	436
16	zachodniopomorskie	5	83	134
	Razem każdego typu	4984	5941	6637
	ŁĄCZNA LICZBA	17562		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych urzędów marszałkowskich oraz CWPTiPW.

Według danych dostarczonych przez urzędy marszałkowskie, w Polsce łącznie 4984 osób posiada uprawnienia przewodnika górskiego, 5941 - aktualne uprawnienia przewodnika miejskiego, a 6637 - terenowego. Daje to łączną ilość 17562 przewodników w Polsce⁷. Dane te należy jednak traktować orientacyjnie, gdyż w kilku województwach nie potrafią określić dokładnej liczby przewodników. Pokazuje to niestety, jak różne jest podejście niektórych urzędników do obowiązków prowadzenia dokumentacji. Największy potencjał kadrowy w zakresie przewodnictwa turystycznego posiadają województwa: małopolskie (4290), mazowieckie (2896), dolnośląskie (1848), pomorskie (1286), śląskie (1085) i podkarpackie (1073). Są to więc województwa, na których terenie znajdują się albo góry, albo ważne ośrodki turystyki miejskiej. Najmniejszy potencjał kadrowy stwierdzono w województwach: opolskim (150) i lubuskim (207). Należy jednak w tym miejscu zaznaczyć, że stwierdzony niski potencjał kadrowy województw lubelskiego, zachodniopomorskiego i kujawsko-pomorskiego wynika najprawdopodobniej z braku dokładnych danych liczbowych w urzędach marszałkowskich, i jest zaniżony.

Gdyby koncentrować się na ilości przewodników posiadających uprawnienia podlegające zbliżającej się deregulacji, to najwięcej ich jest w województwach: mazowieckim (2688), małopolskim (2179), pomorskim (1204), dolnośląskim (920) i wielkopolskim (908). Można uznać, że są to województwa z największym potencjałem kadrowym dla turystyki kulturowej w Polsce, a ustawa deregulacyjna mocno obniży wypracowywaną tam przez lata jakość usług.

Warto zwrócić uwagę, że w niektórych województwach, gdzie jest najwięcej przewodników nie funkcjonują oddziały Polskiej Izby Turystyki (podkarpackie) i nie ma komórek stowarzyszeń zrzeszonych w Polskiej Federacji Pilotażu i Przewodnictwa (podkarpackie, śląskie) [Kruczek s. 59, (w:) Kruczek 2013].

Przewodników górskich jest najwięcej w województwie małopolskim – 2045 (dodatkowo 18 osób z uprawnieniami międzynarodowego przewodnika wysokogórskiego). Kolejne województwa pod kątem liczebności przewodników górskich to dolnośląskie (928), śląskie (827) oraz podkarpackie (603). Ta kolejność nie jest zaskakująca. Na terenie Małopolski leżą przecież bardzo popularne wśród turystów Tatry i Pieniny, nie wspominając o innych obszarach górskich. Małopolscy przewodnicy górscy są najliczniejszą grupą przewodnicką w kraju. Obecność Dolnego Śląska na drugim miejscu również nie dziwi, gdyż na jego terenie znajdują się takie popularne destynacje turystyczne jak Karkonosze, Góry Stołowe czy inne pasma górskie otaczające Kotlinę Kłodzką.

Najwięcej przewodników miejskich jest w województwie mazowieckim (2000), na drugim miejscu jest Małopolska (1259), potem Pomorze (739), Dolny Śląsk (500), Wielkopolska (472). Tym samym warszawscy przewodnicy są drugą najliczniejszą grupą przewodnicką w Polsce. Na przestrzeni ostatnich lat w większości województw odnotowano duży wzrost liczby przewodników miejskich w stosunku do pozostałych. Z faktu tego można wnioskować, że turystyka miejska w naszym kraju wciąż się rozwija. Poznańskie doświadczenia współautora raportu [M. Piasta] pozwalają stwierdzić, że z roku na rok oferta przewodnicka dla turystów jest coraz bardziej zróżnicowana i ciekawa. Również sami mieszkańcy coraz częściej zaczynają się interesować zabytkami i historią własnego miasta, przez co powstają nowe oferty wycieczek skierowanych także do nich jako adresatów. Nie bez znaczenia jest również ciągła renowacja zabytków, ulic i starania, aby centrum było bardziej przyjazne ludziom. Rozwijają się muzea, które w coraz większym stopniu stawiają na multimedialność i atrakcyjny przekaz informacji. Tym samym rośnie zapotrzebowanie na przewodników miejskich. Na podstawie danych można również wskazać, które miasta cieszą się największą popularnością. W pierwszej piątce znalazły się: Warszawa, Kraków, Gdańsk (a w zasadzie całe Trójmiasto), Wrocław oraz Poznań. Wydaje się, że można śmiało uznać je za najważniejsze ośrodki polskiej turystyki kulturowej. Równocześnie warto zauważyć,

⁷ Dane na 19.07.2013.

że w konurbacji śląskiej oraz w Szczecinie przewodnicy miejscy są bardzo wolno rozwijającą się grupą. Większą popularnością cieszą się tam egzaminy na przewodnika terenowego.

Przewodników terenowych najwięcej jest w województwie małopolskim (907), następnie świętokrzyskim (727), mazowieckim (688), podlaskim (572) i warmińsko-mazurskim (568). Jak widać Małopolska we wszystkich zestawieniach zajmuje pierwsze albo drugie miejsce, co potwierdza, że jest to najważniejszy turystycznie region kraju. Z pewnością duży wpływ na to ma lokalizacja tutaj licznej grupy obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (m.in. Stare miasto w Krakowie, Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni, niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny Auschwitz-Birkenau czy kościoły drewniane południowej Małopolski), które dzięki swej popularności przyciągają turystów zagranicznych. Województwo świętokrzyskie to przede wszystkim Góry Świętokrzyskie, najcenniejsze miasta regionu (Sandomierz i Kielce), nie znajdują się na liście tzw. „miast przewodnickich”.

Analiza wykazuje dwojaki profil polskich regionów w zakresie przewodnictwa. W części województw przewodnictwo terenowe nadal się rozwija i stanowi dominującą część oferty w tej dziedzinie. W zdecydowanej większości są to województwa, których stolice nie mają uprawnień przewodnika miejskiego, a więc m.in. świętokrzyskie, podlaskie czy warmińsko-mazurskie. Przewodnik terenowy oprowadza w takim wypadku zarówno po stolicy regionu jak i po całym województwie. W tej grupie egzaminy na przewodnika terenowego cieszą się dużą popularnością, a liczba osób z tymi uprawnieniami stale rośnie. Warto zwrócić uwagę, że są tu również dwa województwa z obszarami wymagającymi uprawnień na przewodnika miejskiego: śląskie oraz zachodniopomorskie. Szkolenie na przewodnika terenowego jest tam chętniej wybierane przez kandydatów niż szkolenie na przewodnika miejskiego. Szczególnie widać to w województwie śląskim, gdzie przyrost przewodników miejskich jest minimalny, zaś terenowych znaczny. Druga grupa to województwa, w których przybywa niewielu nowych przewodników terenowych. Jest tak Dlatego, że zdecydowanie największymi ośrodkami recepcji ruchu turystycznego są w tych regionach ich stolice, gdzie mogą oprowadzać wyłącznie przewodnicy miejscy. W tej grupie znajdują się m.in. województwo mazowieckie, łódzkie i wielkopolskie. Powodem wyraźnej różnicy we wzroście w tych regionach liczby przewodników miejskich, przy stagnacji liczby przewodników terenowych jest w pierwszym rzędzie działalność pilotów wycieczek. Coraz częściej wypierają oni przewodników terenowych, świadcząc usługi oprowadzania po mniejszych ośrodkach i pojedynczych obiektach, nie posiadających swojego personelu przewodnickiego. Biura turystyczne, dążąc do redukcji kosztów imprezy z reguły zatrudniają przewodników tylko tam gdzie istnieje wyraźny nakaz prawny („miasta przewodnickie”) i jednocześnie duże jest ryzyko kontroli przez odpowiednie służby. Wyjaśnia to przykład Wielkopolski i sąsiadującego regionu Kujawsko-Pomorskiego. Gdyby hipotetyczna grupa turystów, realizująca wycieczkę zorganizowaną przez touroperatora miała w swoim programie zwiedzanie Poznania, następnie przejazd Szlakiem Piastowskim przez Gniezno, Mogilno i Strzelno do Torunia, to biuro teoretycznie powinno zatrudnić pilota grupy, przewodników miejskich na Poznań i Toruń, a także przewodnika terenowego na Szlak Piastowski. W rzeczywistości jednak rzadko tak się dzieje, a to z kilku powodów. Po pierwsze, taniej jest zatrudnić mniej osób, więc pilot przejmuje zadanie opowiedzenia i oprowadzenia grupy po mijanych obiektach Szlaku Piastowskiego. Nikt nigdy nie kontroluje, czy pilot może to robić czy nie. Po drugie, częsta jest sytuacja, gdy ważne obiekty (np. w katedra gnieźnieńska, poznańskie Muzeum Archeologiczne i niektóre inne duże muzea) mają własnych etatowych „przewodników” (zazwyczaj są to pracownicy nie posiadających uprawnień przewodnika) i nie pozwalają oprowadzać po swoim terenie nawet przewodnikom terenowym. Może wtedy dojść do sytuacji, gdy w województwie pozostanie bardzo niewiele atrakcyjnych turystycznie miejsc, do których zwiedzenia biura wolałyby zatrudnić lokalnego przewodnika terenowego niż zlecić oprowadzenie pilotowi wycieczek.

Poziom zdawalności egzaminów

Wśród **przewodników miejskich** zdecydowanie najtrudniejsze egzaminy mają przewodnicy krakowscy. Średnia zdawalność przez ostatnie osiem lat wynosi tam zaledwie 29%. Drugie pod kątem trudności zdania jest województwo dolnośląskie (średnia zdawalność 60,7%), co ukazuje gigantyczną wręcz różnicę pomiędzy Krakowem a resztą Polski. Zaraz za Wrocławiem lokuje się Warszawa (61,6%), następnie Poznań (63,0%) i Trójmiasto (64,9%). Najłatwiej zdać egzamin w Łodzi (93,8%) oraz Lublinie (91,6%).

Mogłoby się wydawać, że trudne egzaminy mogą w znaczący sposób ograniczyć możliwość zdobycia uprawnień przewodnika. W interesie urzędów marszałkowskich powinno być jak najdokładniejsze zweryfikowanie wiedzy kandydatów, gdyż to właśnie komisja egzaminacyjna jest w znaczący sposób odpowiedzialna za poziom przewodnictwa w danym mieście. Jeśli zdawalność miałaby być jedyną wykładnią pokazującą poziom przewodnictwa, to najlepszych przewodników zdecydowanie posiadałby Kraków. Poziom przewodnictwa we Wrocławiu, Warszawie, Poznaniu i Trójmieście byłby bardzo podobny, a Szczecin, Toruń i konurbacja śląska (69-75% zdawalności) teoretycznie miałyby nieco niższy. Najniższy poziom byłby w Lublinie oraz Łodzi (91-93% zdawalności). Może to jednak również znaczyć, że w tych miastach istnieje najwyższy poziom szkolenia kandydatów, przez co niemal wszyscy zdają. Niestety może istnieć również inne wytłumaczenie, poruszone przez Hannę Janicką podczas VIII Forum Pilotażu i Przewodnictwa [Janicka ss. 13-16, [w:] Kruczek 2013]. Zwróciła ona uwagę, że poziom egzaminów w poszczególnych województwach jest skrajnie różny pod kątem trudności i wymagań komisji. Zwraca uwagę, że pomimo istnienia ustawowo określonego materiału wiedzy, komisje często wymagają wiedzy mało przydatnej w zawodzie. Dochodzi nawet do tego, że organizatorzy kursów uczą kandydatów „pod egzamin”, czyli tak, aby trafić w gusta komisji, nie zaś by wykazać się umiejętnościami rzeczywiście przydatnymi przewodnikowi. Zapewne jest to problem tylko w niektórych województwach, niemniej problemy z komisjami egzaminacyjnymi i ich nierealistycznymi oczekiwaniami były zgłaszane nie tylko przez przewodników miejskich czy terenowych, ale także pilotów wycieczek.

Generalnie egzaminy na **przewodników terenowych** charakteryzują się wyższą zdawalnością, niż w innych grupach przewodników i wśród pilotów, choć w tej kwestii istnieje jeden ewenement na skalę krajową. W województwie dolnośląskim w przeciągu ostatnich ośmiu lat odbył się zaledwie jeden egzamin, którego nie zdał żaden z kandydatów. Tym samym województwo dolnośląskie ma najniższą zdawalność w Polsce – 0%. Takie sytuacje zniechęcają i tak niewielu chętnych do podejścia do egzaminu. Warto też w tym miejscu zwrócić uwagę, że przez cały badany okres (osiem lat) w województwie podkarpackim nie odbył się ani jeden egzamin na przewodnika terenowego, co również stanowi ewenement, niekorzystny tym bardziej, że Rzeszów nie ma ustawowych przewodników miejskich. Poza Dolnym Śląskiem najniższa zdawalność odnotowana została w województwach zachodniopomorskim (61,2%), pomorskim (66,4%) i kujawsko-pomorskim (66,9%). Z kolei największy odsetek kandydatów zdaje egzaminy w województwie lubelskim (aż 97,4%), świętokrzyskim (92,4%) oraz warmińsko-mazurskim (87,5%)*. Warto zwrócić uwagę, że najwięcej egzaminów na przewodnika terenowego w Polsce w omawianym okresie odbyło się w województwie świętokrzyskim – było ich aż 25 (średnia krajowa to 8,5). Województwo ma bardzo wysoką zdawalność, co może świadczyć albo o tym, że organizatorzy kursów przewodnickich mają duże doświadczenie w nauczaniu

---

* Informacje na temat Województwa Opolskiego zostały zmodyfikowane 23.08.2013 w związku z pierwotnie przekazanymi błędnymi danymi dotyczącymi egzaminów w 2011 roku. W związku z powyższym zdawalność egzaminów na przewodnika terenowego w Województwie Opolskim mieści się w środku stawki, a w 2013 roku zdawalność wynosiła 85,7%.

kandydatów albo, że wymagania komisji egzaminacyjnych są bardzo niskie, co przecież nie wpływa dobrze na jakość nowych przewodników.

Wśród województw nadających uprawnienia **przewodnikom górskim** najtrudniej jest zdać egzamin przewodnicki w Małopolsce (zdawalność 57,3%), następnie na Podkarpaciu (61,2%) oraz Dolnym Śląsku (73,4%). Najłatwiejsze egzaminy są na Śląsku – 86,3% ogółu zdających.

Podsumowując, dane dostarczone przez urzędy marszałkowskie wskazują bardzo znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi województwami. W szczególności dotyczy to zdawalności. To samo uprawnienie (np. przewodnika terenowego) w niektórych województwach jest bardzo łatwe do uzyskania i udaje się to niemal wszystkim chętnym. Z kolei w innych jego uzyskanie jest niemal niemożliwe (przykład przewodnika terenowego na Dolnym Śląsku). Musi to powodować znaczące różnice w jakości przewodników z różnych województw. Problem „nierównych” egzaminów, których materia często rzadko dotyczy kwestii istotnych w obsłudze turystów, a problem także dużych różnic w zachowaniach i standardach stosowanych przez same komisje egzaminacyjne był wielokrotnie podnoszony, także przez organizatorów kursów czy członków komisji [Mikos v. Rohrscheidt 2013, s. 64, Janicka 2013, ss. 13-16]. Pomimo tych problemów przeciwnicy deregulacji zgodnie twierdzą, że egzaminy, jako forma sprawdzenia jakości przyszłego przewodnika, powinny zostać obligatoryjne. Należałoby natomiast zmienić częściowo ich materię oraz procedury, m.in. położyć większy nacisk na współpracę przewodnika z grupą turystyczną. W momencie przygotowywania niniejszego raportu prezydent RP podpisał ustawę deregulującą dostęp do zawodu przewodników turystycznych oraz pilotów wycieczek [www.prezydent.pl, data dostępu 20.07.2013], tak więc jest już pewne, że z końcem tego roku nastąpi również odejście od przeprowadzania państwowych egzaminów na uprawnienia przewodnika miejskiego, terenowego oraz pilota wycieczek. Osoby związane ze środowiskiem przewodnickim zwracają uwagę, że to niekoniecznie oznacza likwidację egzaminów przewodnickich jako takich. Zamiast organów państwowych zajmą się tym firmy (np. biura podróży) albo stowarzyszenia środowiska obsługi turystyki. Już powstają pierwsze pomysły aby utworzyć nowy, lepszy od państwowego, system egzaminacyjny. Takie kompleksowe propozycje autorstwa A. Mikos v. Rohrscheidt [2013] w odniesieniu do przewodników miejskich bądź Z. Kruczka [2013] w odniesieniu do pilotów wycieczek znalazły się w materiałach z VIII Forum Pilotażu i Przewodnictwa.

Duże różnice w zdawalności mogą mieć też przyczynę w nierównym poziomie szkoleń przewodnickich, a także w nie zawsze logicznych programach szkolenia, wymaganych przez rozporządzenie. Osoby argumentujące konieczność deregulacji uważają, że przez kosztowne kursy utrudnia się dostęp do zawodu i jest on praktycznie zamknięty. Obecnie odbycie kursu jest obowiązkowe, a zwolnienie z niego przysługuje tylko studentom, którzy ukończyli kierunki związane z turystyką, a także osobom już posiadającym uprawnienia przewodnika, np. w innym mieście lub na innym terenie. Nawet przeciwnicy deregulacji zwracają uwagę, że powinno się umożliwić podchodzenie do egzaminu bez konieczności odbywania kursów. Kandydat miałby w takim wypadku wybór: albo czuje się na tyle dobrze przygotowany, że deklaruje przystąpienie do egzaminu bez szkolenia, albo decyduje się na szkolenie przewodnickie. O różnych propozycjach zmiany charakteru kursu pisali między innymi Lisowski [2013, s. 31] oraz Mikos v. Rohrscheidt [2013, s. 67-75].

Oceniając możliwe skutki zniesienia obowiązkowych egzaminów na uprawnienia przewodnika turystycznego na jakość pracy przewodników, a przynajmniej na poziom ich wiedzy merytorycznej warto także przytoczyć wyniki badania przeprowadzone w Krakowie [Warcholik 2013 s. 115-119]. Studentom m.in. kierunków turystyka i rekreacja oraz geografii dano do rozwiązania typowy test z egzaminu na przewodnika miejskiego po Krakowie. Z 784 osób pozytywny wynik testu uzyskała tylko jedna (!). Daje to dobry pogląd na to,

jaką wiedzę muszą posiadać przewodnicy i że powinna być ona sprawdzana, nim dostaną oni swoje pierwsze zlecenie.

W ostatnich latach tzw. regulacji zawodu przewodnika chętnych do zdobycia uprawnień przewodnickich była stosunkowo dużo. Wypływa to zapewne z faktu, że oferta turystyczna w Polsce pomimo licznych fluktuacji stale się rozwija. W kilku województwach liczba osób posiadających poszczególne uprawnienia przewodników uległa podwojeniu w okresie zaledwie siedmiu ostatnich lat. Tym samym liczne regiony Polski dysponują sporą bazą wyszkolonych i sprawdzonych przewodników. Przez tak zwane „otwarcie” tego zawodu jakość oprowadzania może się znacząco obniżyć. Jeśli doszłoby do takiej sytuacji można przypuszczać, że już za niewiele lat kolejny rząd dojdzie do wniosku, że dobrze byłoby jednak przywrócić egzaminy państwowe. Może wówczas pojawić się dylemat: czy nadawać automatycznie uprawnienia osobom, które przeszły kursy w np. biurach podróży bądź stowarzyszeniach. Jeśli ta kwestia zostałaby rozstrzygnięta pozytywnie, to nie ma żadnej gwarancji, że nie będzie to miało negatywnego wpływu na jakość przewodników w danym województwie, jako że w skutek wymagań „rynku” (w tym wypadku chętnych na szkolenia) niektóre takie kursy z powodów obniżania ceny dla uczestników byłyby prowadzone bardzo pobieżnie i trwałyby znacznie krócej (na przykład tylko parę dni). Odpowiedź na te i inne pytania przyniesie zapewne najbliższa przyszłość.

Bibliografia

- Janicka H., 2013, *Ocena działalności organizatorów szkoleń i komisji egzaminacyjnych w okresie funkcjonowania ustawy o usługach turystycznych*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków.
- Kruczek Z., 2013, *Założenia do projektu nowego systemu kształcenia i certyfikacji pilotów wycieczek*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków.
- Lisowski P., 2013, *Ocena skutków deregulacji dla przewodnika terenowego*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków.
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2013, *Kształcenie i certyfikacja przewodników miejskich dzień po deregulacji – kontekst i propozycja nowego modelu*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków.
- Szpindor P., 2013, *Ocena skutków deregulacji zawodów pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, [w:] Kruczek Z. (red), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków.
- Warcholik W., 2013, *Poziom wiedzy studentów w kontekście egzaminów państwowych i deregulacji zawodów pilota wycieczek i przewodnika miejskiego*, [w:] Kruczek Z. (red.), *Problematyka deregulacji zawodu pilota wycieczek i przewodnika turystycznego*, Proksenia, Kraków.

Wykorzystane oficjalne strony internetowe

- <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/art,2623,prezydent-podpisal-ustawe-deregulujaca-dostep-do-niektorych-zawodow.html>, data dostępu 20.07.2013 (podpisanie ustawy deregulującej przez prezydenta RP).
- <http://turystyka.gov.pl/cwptipw/index> data dostępu, 20.07.2013 (Centralny Wykaz Pilotów Turystycznych i Przewodników Wycieczek)

Dane pozyskane z urzędów marszałkowskich

- UM Dolny Śląsk 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Biuro Prasowe, 15.07.2013.
- UM Kujawsko-Pomorskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Biuro Usług Turystycznych, 4.07.2013.
- UM Lubelskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, Departament Promocji i Turystyki, 4.07.2013.
- UM Lubuskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, Wydział Turystyki Regionalnej, 5.07.2013.
- UM Łódzkie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, Referat Turystyki ds. Zadań Zleconych, 11.07.2013
- UM Małopolska 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Zespół ds. Usług Turystycznych, 11.07.2013.
- UM Mazowsze 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Rzecznik Prasowy, 11.07.2013.
- UM Opolskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Departament Kultury, Sportu i Turystyki, 3.07.2013.
- UM Podlasie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, Departament Edukacji, Sportu i Turystyki, 12.07.2013
- UM Pomorze 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Departament Turystyki, 17.07.2013.
- UM Podkarpacie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Departament Organizacyjny, 17.07.2013.
- UM Śląsk 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Wydział Turystyki i Sportu, 11.07.2013.
- UM Świętokrzyskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Departament Promocji, Edukacji, Kultury, Sportu i Turystyki, 2.07.2013.
- UM Warmińsko-Mazurskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Departament Turystyki, 11.07.2013.
- UM Wielkopolska 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Sportu i Turystyki, 12.07.2013.
- UM Zachodniopomorskie 2013 – dane uzyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Wydział Turystyki, Gospodarki i Promocji, 19.07.2013.